

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA” DIN SIBIU
INSTITUTUL DE STUDII DOCTORALE
FACULTATEA DE LITERE ȘI ARTE**

Profetismul poetic în romantismul românesc

Teză de doctorat

-Rezumat-

Coordonatori științifici:

Prof. univ. dr. habil. Andrei TERIAN

Prof. univ. dr. Gheorghe MANOLACHE

**Doctorand:
Crina POENARIU**

**Sibiu
2017**

Cuprins

Argument	5
Capitolul 1: Morfotipologia profetismului	10
1.1.Etimologie și dinamică semantică.....	10
1.2.Paradigme ale profetismului.....	14
1.2.1.Protoprofetismul sau profetismul original.....	15
1.2.1.1.Profetismul ebraic.....	15
1.2.1.2.Profetismul greco-latin.....	22
1.2.2.Neoprofetismul sau profetismul recuperat.....	28
1.3.Delimitări inter- și intraparadigmatice.....	33
1.3.1.Vizionarismul.....	33
1.3.2.Actele simbolice.....	34
1.3.3.Retorica profetică.....	34
1.3.4.Mesianismul.....	36
1.3.5.Apocalipticul.....	37
1.3.6.Utopia.....	38
1.4.Abordări emergente ale profetismului.....	41
Concluzii: Profetismul - formă de intermediere și formă de explorare a crizei ontologice.....	51
Capitolul 2: Profetismul literar	54
2.1. Fizionomia scriitorului.....	56
2.2. Selecția poeziei ca formă predilectă a articulării profetice.....	58
2.3. Orientări exegetice: între laic și religios.....	60
Concluzii: Profetismul literar - finalitate estetică și modalitate de explorare a crizei profetice.....	75
Capitolul 3: Romantismul și fixarea simbiotică a profetismului literar	76
3.1. Profetismul literar în cadrul receptării curentului romantic.....	76
3.2. Premisele și coordonatele unei <i>forma mentis</i> de tip profetic.....	84
3.2.1. Contextul istoric: național și internațional.....	84
3.2.2. Contextul ideologiei literare: simbioza celor două paradigme profetice.....	85
3.3. Toposuri ale profetismului.....	88
3.3.1. Inspirația.....	88
3.3.2. Spiritul de revoltă.....	91
3.3.3. Fizionomia scriitorului profetic.....	92
3.4. Profetismul în literaturile romantice: exemplificări.....	96
Concluzii: Romantismul ca sistem de referință în cadrul paradigmei neoprofetice.....	106

Capitolul 4: Romantismul românesc și profetismul literar.....108

4.1. Anticipări din literatura veche.....	108
4.2. Profetismul literar în cadrul nivelurilor de reprezentare a romantismului.....	112
4.2.1. Romantismul românesc: perioadă istorică	113
4.2.2. Romantismul românesc: stare de spirit.....	117
4.3. Retorica profetică.....	118
4.4. Relațiile literare ca punct genetic al profetismului literar.....	120
4.4.1. Relații genetice sau de contact: externe și interne.....	121
4.4.2. Afinități tipologice: sociale, psihologice, literare.....	124
4.5. Profetismul literar dincolo de romantism: continuitate și ruptură.....	128
Concluzii: Neoprotetismul romantic românesc - sinteză între relațiile literare și factorii istorici, psihologici și culturali.....	139

Capitolul 5: Profetismul poetic în romantismul românesc - între criza condiției ideale a profetismului și criza realității în timp și spațiu.....140

5.1. Dialectica profetismului poetic.....	140
5.1.1. Direcții de orientare ale eului profetic.....	141
5.1.2. Tipologii ale profetismului.....	141
5.2. Morfologia profetismului poetic	143
5.2.1. Profetismul poetic de tip secundar.....	143
5.2.1.1. Ion Heliade Rădulescu: profetismul vizionar-patriotic.....	143
a. Reflexe profetice de ordin cultural, psihologic, religios și literar.....	147
b. Reflexe profetice în poezie.....	155
5.2.1.2. Andrei Mureșanu: profetismul social-patriotic.....	172
a. Reflexe profetice de ordin psihologic, cultural și social-patriotic.....	172
b. Reflexe profetice în poezie.....	173
5.2.1.3. Cezar Bolliac: profetismul umanitarist și meditația cu privire la profetismul poetic.....	177
a. Reflexe profetice de ordin cultural, psihologic, social și literar.....	177
b. Reflexe profetice în poezie.....	181
5.2.1.4. Octavian Goga: profetismul social-metafizic.....	189
a. Reflexe profetice de ordin cultural, psihologic, social și metafizic.....	196
b. Reflexe profetice în poezie.....	206
5.2.1.5. Alecu Russo: profetismul metafizic și alegoric.....	224
a. Reflexe profetice de ordin social, psihologic și metafizic.....	225
b. Reflexe profetice în poezie.....	227
5.2.1.6. Mihai Eminescu: profetismul vizionar, metafizic și filosofic.....	236
a. Reflexe profetice de ordin psihologic, metafizic, cultural, social-patriotic, politic și literar.....	243
b. Reflexe profetice în poezie.....	248
5.2.2. Profetismul poetic de tip terțiar.....	263

5.2.2.1. Alexandru Macedonski: profetismul sincretic și cvasisolipsistic.....	264
a. Atitudini profetice de ordin psihologic, cultural, esoteric și literar.....	270
b. Atitudini profetice în poezie.....	275
5.3. Profetismul poetic românesc și explorarea tangențială a crizei.....	286
Concluzii: Profetismul poetic în romantismul românesc: sinteza dintre profetismul vizionar, social-patriotic, metafizic și cvasisolipsistic.....	296
Considerații finale: Recuperarea profetismului în poezia romantică românească.....	298
Bibliografie.....	303

Cuvinte-cheie: *profetism, protoprofetism, neoprofetism, profetism primar, profetism secundar, profetism terțiar, criza eului, criza divinității, criza realității, profetism literar, profetism poetic, poezie profetică, poet-profet, romantismul românesc, profetism vizionar, profetism social și patriotic, profetism metafizic, profetism cvasisolipsistic, Alecu Russo, Cezar Bolliac, Ion Heliade-Rădulescu, Andrei Mureșanu, Mihai Eminescu, Alexandru Macedonski, Octavian Goga.*

Rezumat

Teza de doctorat intitulată *Profetismul poetic în romantismul românesc* își propune un demers de revizitare tematică a poeziei romantice românești. Recursul la această (re)lectură a fost posibil prin crearea unui teren comun de recuperare și dialoguri dintre literatură, religie și domenii emergente ale profetismului, coroborând abordări din cadrul unui *religious turn* (semnalat încă din anii '60 ai secolului trecut) cu studiile romantice începând din a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Ipoteza de la care am pornit în studiul nostru se orientează în jurul ideii conform căreia profetismul poetic este o modalitate estetică de explorare a crizei realității, a crizei eului și a crizei divinității. Acest fapt conduce la următoarele sublinieri:

1. caracterul generic la care se ridică profetismul;
2. obiectul explorării poeziei profetice devine realitatea supusă crizei în timp și spațiu (o lume supusă decadentei și caracterizată prin alienare, crize naționale, criza autorității poetice, criza religioasă, criza socială etc.);
3. în acest context, poezii-profeti devin figuri exponențiale ale timpului lor.

Cum istoria profetică este una liniară, în care se caută un sens al evenimentelor dialectice, poezia profetică ar putea fi înțeleasă fie pornind de la discursul profetic din antichitate, în care se utiliza (și) forma poetică, fie ca rezultat al evoluției organice a poeziei. În mod particular, se observă că referentul poeziei profetice vine din lumea reală, dar este o instanță fie ipotetică și generică, fie o instanță specifică. Publicul face parte din această realitate și nu i se creează un spațiu compensatoriu. Citirea și descifrarea poeziei profetice implică, de aceea, un cititor model (cunoscător al unei atitudini profetice) sau un public destinat care, prin acțiunea terapeutică a esteticului, poate decoda aspectul profetic al mesajului poetic. În esență, poezia profetică nu este o formă de contestare a esteticului, ci, prin intermediul esteticului, încearcă să exploreze diverse dimensiuni ale crizei ontologice.

Selecția genului liric în cadrul tezei noastre s-a făcut în spiritul observațiilor cu privire la genul predilect al profetismului antic, într-o primă fază, și al profetismului romantic, într-o a doua fază. Vorbim, așadar, despre un profetism poetic (re)configurat.

Riscul cercetării noastre, având în vedere caracterul sincretic al poeziei profetice, va fi evitat prin *limitele cercetării*, prin care se va developa un segment specific (și se va evita, astfel, pretenția exhaustivității): demonstrarea faptului că demersul exploratoriu al poeziei profetice din romantismul românesc este un efort de raportare față de lumea interioară și

exterioară individului, percepută ca o criză a identității în raport cu anumite valori. Reprezintă, de fapt, trecerea de la un statut adjectival al profetismului, într-o dimensiune coerentă, de concept operant (și) în cadrul literaturii romantice românești.

Prezența unei atitudini profetice în cadrul poeziei romantice nu este o descoperire de dată recentă, întrucât în favoarea ideii că poezia profetică are un caracter aparte în economia poeziei romantice au pledat, deja, romantiiști importanți precum: M. H. Abrams, Northrop Frye, Harold Bloom, Paul Bénichou, Ian Balfour ș.a.

Poezia profetică este conectată de o criză a realității pe care o explorează, iar în romantism nu poate fi înțeleasă fără a înțelege mai întâi lumea romantică. Nu vorbim doar despre o formă de diagnoză a crizei realității și interiorității, ci și despre o incapacitate de a proiecta un viitor; poezia profetică nu anunță viitorul restaurator, ci, sub semnul imprevizibilului, se zbate în agonia unei lumi crepusculare. Totuși, poezia profetică romantică nu poate fi redusă la lumea romantică. La fel cum a fost anticipat încă de la Dante și Milton – exponenți plenari ai profetismului literar până la romantism, reflexul profetic va transcende limitele perioadei romantice, care i-a fixat coordonatele în ultimele secole, și va apărea în perioade succedente sub diverse forme (cu toate că îi lipsește o poetică proprie).

Profetismul poetic romantic oscilează între stilul înalt al proiecțiilor vizionare (adesea metafizice) și coborârea în istorie la nivelul socialului, al religiosului și al patrioticului. De aceea, nu se poate vorbi despre o convergență tematică, stilistică sau retorică, deoarece profetismul este dependent de contextul istoric, de factorul psihologic al scriiturii și de modul în care autorul își proiectează un eu profetic, ce indică viziunea sa asupra lumii prin adoptarea unei meme de tip profetic. Totuși, convergența tematicii profetice se realizează mai degrabă la nivelul angajării sociale și cultural-literare prin mijloacele estetice (dublă de un reflex de tip profetic la nivelul biografiei scriitorului), cu elemente ce recuperează reflexe ale profetismului antic. Datorită faptului că se caută direct și indirect o schimbare a socialului prin intermediul esteticului, se poate vorbi, în cele din urmă, despre un profetism cu funcție estetică.

Se ajunge, astfel, la constatarea că *tipul de abordare* al poeziei profetice romantice este imprevizibilul raportat la cunoscut, la predictibilul care devine sistem de referință (spre deosebire de profetismul antic, în care imprevizibilul revelației și a împlinirii profetice erau sisteme de referință). Implicația directă a acestui fapt conduce la observația că poezia profetică nu este, în esență, una originală, ci o încercare de recuperare la nivel secund a profeției (poetice) din antichitate. Cu toate că nu are o poetică proprie, aceasta se definește, indirect, printr-o poetică a crizei abordată din dublă perspectivă – criza eului și a realității, pe de-o parte, și criza revelației care legitimează actul profetic, pe de altă parte (fapt ce va duce la o serie întreagă de strategii stilistice în încercarea de a mima legitimarea profetică).

Pornind de la aceste constatări, *importanța temei* studiate constă în faptul că, deși am rămas în cadrele tradiționale autohtone de interpretare a romantismului, în același timp le-am depășit limitele prin racordarea la direcțiile de interpretare ale profetismului din exegezele occidentale. *Actualitatea temei* rezidă tocmai din această racordare exegetică, în timp ce *utilitatea* ei ar putea consta în modelul exegetic pe care îl propunem și care vine în completarea modului de abordare a poeziei romantice românești, prin: conceptualizarea profetismului literar, viziunea sa organică în romantismul românesc, delimitarea și încadrarea sa în interiorul metodelor estetice de explorare a crizei ontologice.

Conturarea acestor ipostaze va răspunde *întrebării centrale* a studiului nostru: putem vorbi în literatura romantică românească despre un fenomen de literarizare a profetismului? Răspunsul la această întrebare constituie ipoteza noastră de lucru: dacă luăm în calcul caracterele de bază ale romantismului românesc, pe de-o parte, și condițiile care provoacă instalarea unei atitudini profetice, pe de altă parte, atunci literatura autohtonă a putut fecunda un astfel de *modus scribendi*, dublat de o *forma mentis* specifică.

Odată admisă premisa că poezia profetică are funcția de explorare a crizei, ne-am propus să clarificăm și o serie de confuzii ce apar între profetism și alte atitudini tangențiale. Profetismul va dialoga cu mesianismul, vizionarismul, apocalipticul, utopia, militantismul ș.a., însă delimitându-se clar la nivelul intențiilor finale. Dacă în cadrul exegezelor românești au început să apară în ultimii ani studii despre utopie, vizionarism, literatură apocaliptică ș.a., lipsa unui cadru conceptual stabil în ceea ce privește profetismul a făcut să persiste, încă, anumite confuzii cu apocalipticul, mesianismul ori militantismul patriotic, aceasta în contextul unei lipse de racordare la exegezele occidentale care au semnalat deja delimitări operante și specifice în cadrul literaturii. Pe acest fundal, considerăm că *miza* acestei teze nu este doar să propună o nouă grilă de lectură aplicată perioadei romantice românești, ci să prezinte și o dimensiune conceptuală inexistentă până în prezent în exegezele românești asupra fizionomiei profetismului literar, așa cum reiese aceasta din studiile occidentale de specialitate ale ultimelor decenii.

Din punct de vedere *metodologic*, am apelat la instrumentele sociocriticii, la elemente de hermeneutică a unor fenomene religioase, cultice și sociale din antichitate (și modul în care laicizarea acestora se reflectă în literatură sau în mezele profetice din perioada romantică). De asemenea, apelul la critica genetică, istoria și critica literară, precum și elemente de istorie ori semiotică a culturii, a contribuit la delimitarea teoretică a profetismului și și oferindu-i un statut de concept operant în cadrul literaturii. Abordarea noastră se va situa pe limenul dintre discursul literar, discursul profetic religios sau laic și discursul social, dar și între critica literară și istoria social-culturală, în care eul poetic se conjugă cu aproapele și departele. Apelând la instrumentele sociocriticii, situată între sociologia creației, sociologia literaturii și sociologia lecturii, vom încerca să descoperim locul istoriei, a socialului, a divinității, a poetului-profet în textul poetic.

Capitolul liminar al demersului nostru - *Morfotipologia profetismului* - prezintă modurile în care paradigma profetică este înțeleasă și acceptată în literatura de specialitate. Având în vedere lipsa studiilor de specialitate care să delimiteze modul profetic în spațiul criticii literare românești, acest capitol face o incursiune teoretică necesară fixării unui cadru conceptual stabil. Pornind de la dinamica semantică, trecând prin accepțiunile emergente și studiile tangente care abordează fenomenul profetic, demersul liminar are scopul să observe în ce mod unele concepte au puncte de pornire comune cu profetismul, care dintre ele sunt tangente, dar îl contamenează și care dintre acestea dilatează semnificațiile sale. În final, propunem o definiție proprie a profetismului, ce va constitui sinteza teoretică pentru etapele ulterioare ale demersului nostru.

O constatare de început a fost aceea că, în esența sa, fenomenul primar al profetismului este un act în care divinitatea își manifestă voința, iar instrumentul uman este cel care raportează mesajul primit, prin diverse modalități, cum ar fi: redarea viziunii, actele simbolice, transmiterea mesajului profetic în formă scrisă, apelul la un translator al viziunii în

cazul profetismului grec, apelul la intuiția divinatorie, discursul public în spațiul ebraic sau discuțiile private în care era redat mesajul în mod personal celui vizat ș.a. În forma sa recuperată, profetismul va adapta aceste forme de manifestare, prelungindu-le esența sau transformându-le formulele.

Neoprofetismul (un termen convențional pe care l-am atribuit recuperării fenomenului profetic începând cu secolul al XIV-lea) devine, *mutatis mutandis*, un cumul de reflexe ce vor realiza sinteza profetismului antic și-i vor deplasa conținuturile. Din moștenirea ebraică vor supraviețui implicarea în social a intermediarului profetic, critica societății și a tarelor morale, propunerea de soluții compensatorii în scopul recuperării unui statut adamic, ce înseamnă întreruperea dialogului cu divinitatea, teodiceea, lamentația profetică, discursul mesianic-recuperator, viziunile apocaliptice, vizionarismul, inspirația divină. Din moștenirea greacă au supraviețuit, în particular: disocieri dintre *mantis*, ca purtător al conținutului profetic, și *prophetes*, ca deținător al formei (poetice); discuțiile cu privire la natura inspirației (poetice); orfismul și una dintre cele mai consistente discuții cu privire la statutul poetului-profet. Din profetismul latin, aflat în sînjul celui grec, vor supraviețui în mod special atitudinile profetismului de tip *vates* din sfera reformismului social și a implicării poetului în cetate, spre deosebire de moștenirea grecească lăsată de Platon.

Pornind de la sensul ebraic și cel din mitologia greco-latină, pe care le-am încadrat în paradigma originară, profetismul va cunoaște o serie de conceptualizări în mai multe curente și orientări exegetice: de la studiile biblice la studiile culturale, de la filosofie la psihologie și morală, de la politică și ideologie la sociologie sau antropologie, de la studiile de gen la lingvistică și literatură ș.a.

O constatare la finalul acestui capitol teoretic a fost aceea că *profetismul* este, într-o primă fază, o *formă de intermediere* a mesajului divinității, prin acțiune mimetică; în faza sa memetică, profetismul devine o *formă de explorare a crizei* derivată la nivel formal și structural din fenomenologia profetică ebraică și greco-latină. Pentru o proprietate mai clară a termenilor, am considerat că profetismului antic îi corespunde o *paradigmă de tip protoprofetic*, în timp ce recuperarea sa din ultimele secole cîmbrăscie o *paradigmă de tip neoprofetic*, delimitată temporal între secolul XIV (cu Dante în literatură și resurecția mișcărilor milenariste), până în prezent. În interiorul acestor două paradigme există o dinamică specifică, întrucît vorbim despre o atitudine generică, ce are accente particulare: protoprofetismul are un specific ebraic (al sacrului monoteist), dar și greco-latin (al sacrului politeist); pe de altă parte, neoprofetismului îi corespund o serie de momente de afirmare a manifestărilor sale, condiționate de momentele istorice, dar și de recul, în lipsa condițiilor istorice și psihologice. Atunci cînd condițiile istorice au generat crize la nivel politic, național, social, economic, religios sau cultural, efectele acestora au indus în mod natural atitudinea psihologică de explorare a crizei, anticipată sau continuată de sfidare ori negare, de transgresare a acesteia, intenția de-a o atenua sau gestul resemnării și a înfrîngerii în fața ei.

O caracteristică importantă a ambelor paradigme profetice este cea a *impredictibilității*. Cum profeția antică implica o condiție ideală - revelarea divinității, receptarea și comunicarea mesajului codat prin simboluri, decodarea lui de către inițiați (profeții) și transmiterea lui într-o formă inteligibilă-, revelația profetică era impredictibilă, la fel ca și împlinirea mesajului acesteia. Tocmai de aceea profeția din economia ebraică era validată empiric, *post factum*, iar statutul de profet adevărat sau fals era autentificat prin

aceeași modalitate, după împlinirea profeției. Caracterul acesta spontan al impredictibilității era, totuși, dublat de un caracter predictibil, în condițiile în care mesajul profetic era lipsit de echivoc, concis, specific, iar descifrarea simbolurilor era posibilă (aici ne putem referi la discursuri private sau publice care vizau aspecte concrete în istoria israelită). Paradigma neoprofetismului va încerca să găsească soluții compensatorii pentru a ameliora problema condiției ideale a profeției, imposibil de realizat în noua economie, oscilând în retorica sa între accente care vădesc în mod clar zbaterea din sfera impredictibilului, dar și elemente ale predictibilului, în ecuația realității istorice.

Analiza atentă a celor două paradigme ale profetismului a arătat că putem vorbi, la nivelul semanticii, despre trei tipuri generice de profetism:

1. un *profetism primar*, ce corespunde paradigmei protoprofetice, care i-a fixat sensurile de bază.

2. un *profetism secundar*, plasat în siajul profetismului primar, ca reflex întârziat și laicizat al acestuia, dar fără a-l continua organic, ci doar ca replică spontană cu un caracter similar și recuperat. Mema profetică devine, prin urmare, o replică a profetismului primar, prelungindu-i reflexele. Literarizarea acestui tip de profetism este realizată prin apelul la imaginarul profetismului antic și catalizarea sa prin mijloacele estetice specifice. În mod particular, vorbim despre o simbioză a modelului antic în noi formule.

3. un *profetism terțiar*, plasat mai degrabă în siajul profetismului secundar și fiind o replică desemantizată a profetismului primar. De data aceasta, vorbim despre un reflex premeditat, calculat, elaborat, nesontan. În alte cuvinte, se încearcă o mimare a scenariului profetic fie prin lărgirea excesivă a semanticii originare (profetice pot fi considerate revolta, intuiția, militantismul, nihilismul, avangarda, o scriere cu impact la nivel cultural etc.), fie prin contaminări (cum a fost cazul pseudoprofetismelor totalitariste). În acest fel, vorbim despre un caracter apozitiv atribuit unor fenomene și atitudini foarte vaste, până acolo încât putem discuta, spre exemplu, despre un profetism estetic sau estetism, în sensul unui militantism de natură estetică (sensul general de promovare a unor formule estetice), diferit de o estetică cu finalitate profetică (deși nu putem vorbi de o poetică profetică propriu-zisă), ce desemnează un profetism materializat la nivelul imaginarului și a intenției terapeutice, așa cum ar fi cazul profetismului de tip secundar. Majoritatea scrierilor care militează pentru o cauză, indiferent de natura ei, ar putea fi considerate profetice în această a treia categorie (diferită de sensul secundar, unde avem câteva coordonate explicite care pot fi reperate la nivel textual, iar scriitura este un mijloc, nu un scop, cum este în cazul profetismului terțiar).

Diferența esențială dintre profetismul secundar și cel terțiar ar putea consta, prin urmare, în caracterul reflexului natural (profetismul secundar) opus celui calculat (profetismul terțiar).

Dincolo de dimensiunea etică a profetismului și emergența sa în social, de dimensiunea psihologică (a recipientului atitudinii profetice) și de retorica profetică, se disting trei caracteristici care vor sta la baza neoprofetismului: 1. *criza divinității* – datorată desacralizării lumii; 2. *criza realității* – prin socialul destabilizat, într-o „teroare a istoriei”; 3. *criza eului* – prin starea de angoasă, dezechilibru și alienare a eului în raport cu divinitatea și realitatea contingentă. Aceste caracteristici pot fi concentrate în două coordonate esențiale ale neoprofetismului: *criza idealului* (criza condiției ideale a profeției) și *criza realului* (criza în timp și spațiu).

Neoprofetismul, în esență, stă sub semnul desacralizării lumii, a verosimilului, a terorii istoriei, a unei divinități absconse, deiste, rareori teiste, sub semnul lamentației, angoasei și alienării, a unei interiorizări exacerbate, sub refuzul descifrării viitorului, dar în sfera prezenteificării – trecutul și viitorul sunt reduse la forma discursului profetic folosind prezentul gnomic, iterativ, profetic. Impredictibilitatea, ca rezultat al refuzului inspirației (un refuz al darului profetic, în definitiv), va produce mai multe efecte: tendința de evaziune în spațiul imaginației creatoare; dorința de a plasa figuri paradigmatică, glasuri metonimice care să răspundă nevoii de a avea o voce care se ridică din mulțime; strategii stilistice prin care se mimează inspirația divină; tonul vituperant; retorica inflamată ș.a.

Capitolul al doilea este dedicat *Profetismului literar*, ca fenomen emergent în cadrul fenomenologiei profetice. Aici, am constatat faptul că putem vorbi despre o atitudine profetică la un scriitor în condițiile în care, în câmpul literaturii, el va realiza revirimentul evenimentelor glorioase ale trecutului în contextul prezent - un prezent pe care îl critică, îl avertizează sau îl provoacă la schimbări în sfera socialului. Vocabularul lui este articulat în prezent, dar cu simbolistică din trecutul glorios sau imaginarul biblic, discutând condițiile de ansamblu care duc la dispariții și propune generației prezente să rupă acea fază de falsă speranță mesianică urmată de disperare. Atitudinea profetică, așa cum a fost definită până acum, ține de latura psihologică a scriitorului care, luând o anumită poziție în scrierile sale, face ca acestea să aibă o funcție profetică - adică, odată citite, să aibă un efect asupra cititorului și să-l determine să ia o poziție, de unde și funcția profetică a artei.

Scrutarea principalelor trăsături ale discursului profetic și ale fizionomiei scriitorului-profet a relevat câteva posibile argumente care să vină în întâmpinarea întrebării *Este posibil un neoprofetism literarizat?* Răspunsul pune în evidență câteva trăsături generale: neoprofetismul occidental este funciar modelelor clasice ebraic și greco-latin; începând cu literatura medievală și până în deceniile recente, va căpăta diverse forme. Curentele exegetice din jurul direcției *religious turn* au fecundat o tendință de re poziționare atât a profeției ebraice - prin apelul la mai multe discipline în studiul Bibliei, dintre care și planul literar-, precum și o trasare a câtorva tendințe cu specific profetic în literatură, cum ar fi axa Virgiliu-Dante-Milton-Blake. Considerăm că poziția umanistă a sesizat corect laicizarea schemelor biblice, implicit profetice, în câmpul literaturii, dar nu putem fi de acord cu poziția privilegiată acordată profetismului secularizat cu accente grecești. Din contră, fără a nega aportul celor două bazine imaginare, considerăm că este vorba mai degrabă de o reconstituire simbiotică a celor două scheme –ebraică și greco-latină, cu prevalența uneia sau a alteia la diferiții scriitori. Este adevărat, totuși, că modalitatea discursivă și imaginarul profetic au o prevalență ebraică, însă teoretizarea cu privire la poezie-profeție și anticiparea inspirației autolegitimate a poetului îi sunt tributare profetismului grec. Privită în ansamblul ei, literatura tributară atitudinilor profetice își reclamă moștenirea de la ambele modele, într-o relație simbiotică: în structură, în premise, în retorică, în nevoia de legitimare, prin calitatea anistorică și transistorică, prin simptomatologia crizei, prin scrutarea metafizică, prin meditația cu privire la rolul/ soarta poetului-profet, prin proiecția unor cititori ideali, prin intenționalitate textuală, prin teodicee, ieremiadă și lamentație, prin evidențierea figurilor paradigmatică sau prin implicarea în social.

Constatăm, prin urmare, faptul că *profetismul literar* poate fi poziționat în funcție de cele trei sensuri de bază ale profetismului, delimitate în capitolul anterior:

1. în înțelesul primar al profetismului, articularea profeției ebraice se făcea, pe lângă formele prozastice, și în formele genului liric, în vreme ce în profetismul grec vorbim în mod exclusiv de articulare poetică a profeției. În plus, o moștenire esențială pe care antichitatea greco-latină a lăsat-o literaturii occidentale este teoretizarea raporturilor dintre poezie și profeție.

2. trecând în spațiul paradigmei neoprofetice și, implicit, a celor două sensuri ce-i corespund, se poate remarca faptul că literarizarea sensului secundar al profetismului a însemnat lipsa unor formule estetice specifice, dar totodată emergența funcției exploratorii a poeziei profetice. Reflexivitatea poeziei a sporit explorarea crizei în raport cu divinitatea, a crizei realității înconjurătoare sau a crizei eului. Scrierea ficțională este aici dublată de o retorică nonficțională ce poate fi sursa genetică a reflexelor profetice din literatură - în publicistică, în geneza scrierilor ficționale sau în elemente ce țin de biografia scriitorului (elemente de ideologie personală). Esența acestui tip de literarizare conține următoarele elemente: inspirația este negociată; retorica realizează simbioza ebraico-greco-latină; se explorează cele două coordonate ale neoprofetismului – criza idealului profetic și criza realității în timp și spațiu; gesticulația cade în sfera simbolicului profetic; tonul devine vituperant; mitemele profetice pot fi reperate în imaginarul antic; genul predilect este poezia.

3. literarizarea celui de-al treilea sens al profetismului este marca unor scenarii literare calculate, în care se încearcă - în lipsa spontaneității, dar sub semnul unei semantici care depășește cadrul profetismului primar și trece în zona genericului - folosirea profetismului ca formulă estetică: în scopul militant (pentru o cauză de orice natură), în scopul partizan, în scopul pasișării, în scopul revoltei sau cu o altă natură. În esență, orice scriere ficțională ce deplasează accentele profetismului dincolo de limitele semanticii sale primare ori secundare (luăm în considerare accentele protoprofetice recuperate în neoprofetism, cum am explicat în cadrul profetismului secundar), poate fi considerată tributară unui profetism terțiar.

În genere, o operă devine profetică atunci când aceasta reprezintă produsul dintre ficțiune și biografie, dintre stare de spirit structural profetică (în înțelesul neoprofetic, golită de misticismul inspirației antice) și intenția de literarizare a acesteia. Ea este produsul unei conștiințe sensibilă la realitatea înconjurătoare - un supraeu și o metaconștiință ce se ridică deopotrivă deasupra mulțimii, dar se și identifică, simpatetic, celor ce o formează. Este reacția unei voci care se angajează în denunțarea unei societăți destabilizate, apelând la trecutul exemplar ca procedeu terapeutic, adresându-se într-un prezent gnomic, iterativ și profetic și ținând către o restaurare a individului și a societății, prin intervenții prospective. Filonul profetic în economia operei unui scriitor a putut fi reperat fie prin raportarea la ideologia literară proprie și cea comună epocii, fie prin contextul unei crize resimțite la nivel interior și/sau la nivel exterior, care ar fi putut genera o reacție profetică, adică o dorință de manifestare a reflexelor profetice dincolo de cadrul ficțional.

Asocierea poeziei cu profeția își are originea în paradigma protoprofetică greco-romană și ebraică. Dacă la profeții ebraice articularea în scris a profeției se făcea adesea în formule poetice, la greci era instrumentul literar prin care un *prophetes* articula în scris profeția unui *mantis*, pentru ca la romani statutul acesteia să fie consacrat în perioada augustană, când tendințele reformatoare ale poezilor le-au conferit acestora condiția transistorică de *poeta vates*.

În cadrul celor două paradigme profetice asistăm la o evoluție a poeziei profetice - de la sensul ei sacru la cel secularizat-, tot așa cum în cadrul paradigmei neoprofetice asistăm la o succesiune intraparigmatică, poezia neoprofetică evoluând în interiorul paradigmei în funcție de mijloacele stilistice ale epocii care a revizitat-o.

Reținem faptul că poezia profetică ajută în explorarea și descifrarea unei realități decăzute adamic. Nu este obligatoriu ca aceasta să apară ca modalitate estetică în fiecare curent sau perioadă literară, dar este condiționată de momentul istoric și de schimbarea de epistemă, fiind funciară marilor crize ale istoriei și ale realității, când lumea veche e la răspântie cu cea nouă. Odată cu schimbarea de paradigmă, poezia profetică poate să sufere modificări, contaminări, dar în esență funcția ei rămâne aceeași – explorarea diverselor dimensiuni ale crizei în raport cu valori intrinseci. Poezia profetică apare ca tip de răspuns la criza realității, la criza divinității și la criza eului și poate fi înțeleasă doar prin prisma profetismului antic și a contextului în care a fost scrisă inițial. Aceasta ar putea fi împărțită în perioade în care se face apel la imaginarul protoprofetic și perioade în care poeții cultivă variante desemantizate și generice ale profetismului. De aceea, în economia paradigmei neoprofetice, vorbim despre poeți ai mamei profetice și de imitatori/ epigoni cu program, nefertili și neizbutind să creeze în poezia lor o stare care să amintească de vechiul profetism.

În poezia profetică, individul, în speță poetul, este ridicat la rang de exponent al colectivului: o voce metonimică, o voce care se ridică din mulțime. În poezia profetică nu cunoaștem atât de mult soluții, cât probleme și atitudini față de realitate. Viitorul este ocultat, se află sub semnul impredictibilului, a fragmentarului, a lipsei de viziune organică asupra a ceea ce va urma, de unde și prezenteizarea ca efect compensator. Actul comunicativ specific poeziei antice este transferat acum asupra scrisului estetic, ceea ce înseamnă că poemul profetic este un mod de a lua contact cu publicul. Discursul profetic mediat estetic prin poem are ca specific și faptul că eul liric este dublat de un eu biografic vocal în existența reală, iar textul ficțional este dublat adesea de un text nonficțional care trădează reflexe profetice.

Pornind de la tipul cultural sintactic și semantic al lui Lotman, care propune o desacralizare a lumii, am putea afirma că în literatura romantică asistăm la o ocultare a sacrului profetic și o camuflare a sa în profan. În acest context, posibilitățile de explorare ale poeziei profetice pot fi considerate posibile răspunsuri-atitudini la pierderea sacrului profetic. Dacă în cultura de tip semantic (tot în concepția lui Iuri Lotman) individul este echivalentul comunității, odată cu modelele asemantice, relația individului cu societatea devine una complexă. Individul se simte alienat și încearcă să recupereze distanța dintre el și societate, iar uneori va adopta o alură profetică – nu doar un om din mulțime, ci și un exponent al acesteia. Dacă nu mai este intermediar, așa cum era profetul, acesta încearcă să cuprindă în sine chintesența valorilor, încearcă să devină o voce metonimică, replicând un scenariu antic, totodată accentuând și latura intrinsecă a creației sale. Într-o lume desemantizată profetic, actul poetului profet poate fi privit ca o încercare de resemantizare estetică a realității - nu prin oferirea unor universuri compensatorii, neapărat, cât prin critica acerbă a unei lumi care și-a pierdut statutul adamic.

Cel de-al treilea capitol restrânge sfera de analiză, de la aspectele generale ale paradigmei profetice literare, la *Romantismul și fixarea simbiotică a profetismului literar*. Discuția unui profetism în cadrul curentului romantic vine pe fondul unui val de re-examinare a romantismului, dublat de un *religious turn* semnalat în a doua jumătate a

secolului al XX-lea, care a generat un teren comun pentru întâlnirea dintre literatură și religie, iar concluzia noastră a fost aceea că mișcarea romantică a fixat caracterele neoprofetismului, înțeles ca o recuperare complexă a protoprofetismului. Pe acest fundal, neoprofetismul apare încadrat în marea schemă a curentelor cu o origine aproximativ comună: criza ontologică, în timp și spațiu. Aceste discuții au generat două tipuri de tendințe: una în care profetismul este analizat în matricea semantică originară, social-religioasă, și alta ce surprinde un fenomen secularizat, în care imaginarul profetic originar este literaturizat și supus diverselor gnoze, ajungându-se până acolo încât să fie catalogat drept mod de reacție, intuiție, anticipație, stare de spirit reactivă, atitudine militantă, misticismul creației etc. Dacă sistemul de referință al neoprofetismului este omul, într-o lume desacralizată în care apar reflexe ale religiosului, sistemul de referință al protoprofetismului era divinitatea și manifestarea numinosului în sfera umanității.

Odată cu resurecția curentelor exegetice ale secolului trecut, în sfera studiilor biblice și a receptării curentului romantic, profetismul va fi re poziționat și amplificat prin aportul noilor discipline teoretice. Trecând prin mai multe valuri de interpretare, de la aspecte sociologice, antropologice, literare, filosofice, culturale și istorice, la cele religioase ori seculare, profetismul se va particulariza în poezie printr-o tradiție a poetului-profet originând în abordarea greco-latină, cât și în cea ebraică.

Scenariul pe care paradigma neoprofetică îl propune literaturii romantice este triptic: odată, 1. prin replicarea și simbioza modelelor clasice ebraic și greco-latin; apoi, 2. prin devierea sensului de bază al profetismului într-o formulă particulară, ce nu are nevoie de legitimare divină, dar care pornește din intuiția viitorului pe baza judecății trecutului și a prezentului, pentru ca, printr-o lărgire semantică extensivă, să fie marca unui registru a tot ceea ce devine lizibil și intuitiv-participativ la nivelul articulării discursului (din punct de vedere social, cultural sau religios) și 3. prin investirea cu finalități profetice a literaturii înseși.

Perioada romantică va suscita, pentru prima dată în istoria literară, un interes nemaîntâlnit înainte pentru modalitățile de manifestare ale profetismului. Moștenirea era veche: profetismul ebraic și cel greco-latin, venind înspre mileniiile creștine cu perioada augustană ce a dat poeziei *vates* precum Vergiliu, trecând prin neoplatonism și ajungând în zorii modernității prin Dante (primul poet-profet exponențial din cadrul paradigmei literare neoprofetice), Milton (profetul renașcentist englez *par excellence*) și suita de profeți-retoricieni din perioada elisabetană, precum și o întreagă serie de scriitori romantici.

Apropriindu-și influențele moștenite într-o manieră simbiotică, neoprofetismul romantic se va caracteriza printr-o emulație în zona participării activ-profetice în societate sau prin meditația filosofică ori preluarea imaginariilor clasice drept pretexte literare, adică mimând stările originale. De aici, nu mai este mult până când ideea mesajului profetic al literaturii va ajunge să desemneze un profetism al artei înseși.

Profetismul în literatura romantică va adopta, în esență, elemente de simbioză ale protoprofetismului și ale cezurii gnostice și neoplatonice. Vor supraviețui elemente precum:

- concepția despre poezie pe filieră greacă, juxtapusă cu teoria inspirației poetice ca 1. sinteză dintre meșteșug și inspirație din partea muzelor de la Homer, prin Pindar, la scriitorii latini din perioada augustană sau ca 2.a. disociere între meșteșug și inspirație la Platon, cu oscilații între statutul de *prophetes* – interpret al unui

- mantis* și cu 2.b. tendințele poetului de a-și însuși calitățile unui *mantis*, de unde și transferul *maniei* asupra poetului, adică poetul se va afla într-o stare de inconștiență atunci când își va folosi meșteșugul său poetic, posedat fiind de *mania* - o concepție care va supraviețui mai puțin în romantism;
- ideea inspirației prin intermediul muzelor și concepția sintezei dintre inspirație și meșteșug, toate acestea fără pretenția ritualică și mistică din antichitate, ci ca pretext al scriiturii (deși, pe alocuri, simulări romantice ale inspirației divine vor trăda spiritele mistice);
 - statutul poetului-profet, inaugurat de concepția greacă de la Pindar încoace (unii afirmă chiar de la Homer) și culminând cu latinul *poeta vates* din perioada augustană, care va consfinți rolul poetului ca reformator (epocă în care vor scrie Virgiliu, Ovidiu, Horațiu);
 - teoria inspirației prin *afflatus* (suflul divin la romani);
 - concepția despre inspirația divină din profetismul ebraic, exterioară instrumentului profetic și în simbioză uneori cu inspirația greacă, de unde și formulări precum „muza creștină”;
 - rolul social îndeplinit de profetul ebraic, în simbioză cu statutul de reformator social al latinului *vates*;
 - structura profețiilor ebraice, în mare parte poetică;
 - visele profetice, amintind de viziunile ebraice;
 - retorica profețiilor ebraice: paralelisme, structura chiastică, interjecția oraculară „vai!”, interogațiile și exclamațiile retorice, parabola, stilul ironic și sarcastic, lamentația, grandilocvența ș.a.
 - tipul profetului legiuitor din economia statului ebraic teocentric și calitatea sa de vector al societății;
 - concepte gnostice și imaginația esoterică etc.

Mai mult, poezia profetică din romantism este o expresie a sensibilității, un reflex memetic ce nu mai mediază mimetic între om și divinitate. Stând sub semnul categoriei negativului, aceasta folosește sistemul de referință protoprofetic, dar își lărgeste domeniul în funcție de nevoile de explorare ale eului. În acest context, rolul poetului-profet devine unul exponențial. El reclamă orfismul profetic ori inspirația divină, atunci când nu se legitimează de la propria persoană.

Capitolul al patrulea - *Romantismul românesc și profetismul literar* - sugerează o abordare de ansamblu a fenomenului profetic în romantismul românesc: pornind de la anticipările sale din literatura veche, relațiile interliterare genetice sau tipologice pe care scriitorii romantici și operele lor le presupun în epocă, totodată prin scrutarea unor momente de continuitate și ruptură ale atitudinii profetice la nivelul ideologiei, în cadrul istoriei literare ce a succedat romantismul.

Prezența unei atitudini profetice în scrierile romanticilor români nu este o descoperire de dată recentă. Ei înșiși îi cunoșteau, structural sau prin lecturi directe ori indirecte (traduceri, comentarii sau recenzii ale operelor ș.a.), natura. Profetismul devine, în mediul romanticilor noștri, nu doar temă literară, o atitudine adoptată de scriitor și proiectată asupra eului liric, un pretext literar ce justifică atitudinea profetică, ci și o finalitate estetică – sensul indirect al atitudinii profetice va deveni, în final, un profetism al artei. În fond, scriitorul, prin vocea

eului liric, apelează la mijloacele estetice pentru a-și proiecta varianta sa de reacție profetică față de sine, om, societate, istorie, divinitate.

În acest sens, am propus, prin intermediul acestui capitol, o introducere sintetică la profetismul romantic românesc, pornind de la premisele deja enunțate în primele trei capitole: neoprofetismul este o modalitate literară de explorare a crizei; a fost cultivat cu predilecție în romantism, care i-a și fixat coordonatele în ultimele secole. Selecția genului liric este justificată de argumentele preferinței sale în ceea ce privește articularea discursului profetic, atât în protoprofetism, cât și în neoprofetism (și îndeosebi în romantism).

Dintre elementele care au contribuit la nașterea unei conștiințe profetice în literatura romantică românească, din observațiile noastre, pot fi amintite: scindarea eului din concepția tradițională odată cu infuzia ideilor moderne în societatea românească a primei jumătăți a veacului al XIX-lea; profunda inegalitate socială datorată diferenței dintre clase; politica Porții otomane, disparitățile economice; lipsa accesului la educație pentru popor; industrializarea și „moda” dinspre țările occidentale; nonconformismul atitudinii față de divinitate, în concurență cu teosofia tradițională și creștinismul cosmic ș.a.

Oprirea socială și politică a făcut ca atât românii transilvăneni, dar și moldo-vlahii, să adopte o atitudine militantă care purta în ea „cenușa vechilor decepții”. De aici și profetismul scriitorilor care se apleacă să descrie starea deznădăjduită a poporului, scriind opere puternic angajate în social. Aceste caracteristici capătă atât un caracter istoric, determinat temporal, cât și un caracter transistoric și anistoric. Caracterul istoric este dat de prezența unui filon atitudinal de sorginte profetică în economia romantismului românesc, condiționat de realitățile istorice. Caracterul transitoric este dat de capacitatea atitudinii profetice de a se deplasa temporal și de a atrage în cursul istoriei literare atitudini profetice cu rădăcini în paradigma, și așa secundizată, a neoprofetismului romantic. În ultimă instanță, caracterul anistoric este dat de capacitatea atitudinii profetice de a nu rămâne legată istoric, ci de a se replica, proteic și prolix, în diverse contexte, cu diverse rezultate și formule, dar având ca puncte de plecare, cel puțin potențial identificabile, în protoprofetism.

Literatura romantică românească se încadrează în spațiul literaturilor cu potențial profetic datorită unor determinări ce țin atât de ordin istoric – prin crizele politice și sociale, prin aspectele ce țin de dorința de ardere a etapelor, prin emulația culturală și prin relațiile genetice-, cât și de instanțele specifice care au internalizat profeticul. O componentă aparte care a dat fizionomia profetismului romantic o constituie poziționarea culturii românești în siajul celei franceze și, apoi, a celei germane. Aceste două culturi vor influența la nivel formal, dar și structural, reflexele profetice din spațiul autohton. Vom putea observa aceasta în retorica profetică a primului val de romantici în mod deosebit, precum și în cel de-al doilea val.

În ceea ce privește scrutarea unor posibile continuități și rupturi ale reflexelor/atitudinilor profetice în spațiul românesc ce a urmat romantismului, se poate observa că perioada sfârșitului de secol XIX și începutul secolului XX vor purta germeii profetici ai umanitarismului și mesianismului - continuate sub diverse formule culturalizate, mistificate ori translatate în sfera filosofică din perioada interbelică - sau fals prelucrate în perioada militantismului totalitar, prin contaminarea profetismului romantic și emergența unui pseudoprofetism.

Ultimul capitol analizează *Profetismul poetic în romantismul românesc: între criza condiției ideale a profetismului și criza realității în timp și spațiu*, propunând o schemă cvadruplă în identificarea raporturilor pe care eul profetic le stabilește cu lumea exterioară sau lumea sa interioară, implicit patru tipuri de profetism: profetismul vizionar, profetismul social și patriotic, profetismul metafizic și profetismul cvasisolipsistic. O serie de delimitări intraparadigmatice vor avea în vedere, în mod particular, o recuperare a neoprofetismului în poezia romantică românească.

Premisa de la care a pornit analiza noastră configurează un romantism istoric românesc căruia îi corespunde o paradigmă profetică ce are în vedere elemente precum socialul și chestiunea etică, naționalul și/ sau patrioticul, metafizicul, criza religiozității, criza transcendentului și meditația cu privire la statutul poetului-profet (raporturile acestuia față de sine, societate, istorie sau divinitate vor fi exprimate într-o tonalitate specifică paradigmei neoprofetice). Pentru a justifica acest cadru, vom selecta câțiva poeți romantici care să evidențieze ipostaze specifice ale profetismului literar: Ion Heliade-Rădulescu, Andrei Mureșanu, Cezar Bolliac, Alecu Russo, Mihai Eminescu. Pe de altă parte, romantismului îi corespunde și o stare de spirit care va replica de-a lungul istoriei literare figura profetului romantic. Acestei stări de spirit îi vom supune pentru analiză opera poetică a lui Alexandru Macodenski și filonul postromantismului său, dar și pe cea a lui Octavian Goga, în structura sa neoromantică. Analiza stilisticii infuzate de explorarea crizei de sorginte profetică va fi realizată în ordine cronologică în cadrul operei unui autor, urmărindu-se, astfel, evoluția organică a atitudinii sale profetice.

Selecția genului liric ca modalitate discursivă predilectă în cadrul economiei profetice a fost deja motivată în capitolele anterioare. Ceea ce ne-a reținut atenția aici a fost o motivare a acestei predilecții în spațiul literaturii romantice românești.

O distincție liminară a constituit-o discuția despre *eul profetic*, ce a implicat definirea acestuia mai întâi, în mod generic, drept perspectivă asupra lumii a unui scriitor. Eul profetic devine o formă articulată estetic a funcției exploratorii a poeziei profetice, investigând criza neoprofetice în cele două coordonate ale sale: criza condiției ideale a profeției și criza realității în timp și spațiu. Eul profetic este cvasificțional, atunci când apar detalii recognoscibile ale experiențelor eului biografic la nivelul textului și ficțional, atunci când aceste infuzii nu sunt recognoscibile în plan estetic ori sunt camuflate în așa măsură încât sunt imperceptibile.

În cadrul romantismului românesc și a prelungirilor sale pot fi distinse câteva tipuri de raporturi ale eului profetic față de sine, istorie, societate, divinitate, așa cum a fost deja anticipat. În această experiență intră în calcul poetica inefabilă și articularea sa prin negociere, filosofia istoriei și modul de raportare față de *Zeitgeist*, criza creativității și negocierea inspirației, dar și două orientări generice ale eului: înspre *afară* și înspre *lăuntru*. Aceste două dominante, pe alocuri cu suprapuneri și contaminări în opera aceluiași scriitor, vor orienta discursul în două moduri:

- *centrifug*: dinspre eul profetic și lumea sa interioară, către lumea exterioară; aici, vor predomina o critică a societății și a tarelor morale, o atitudine vizionară asupra cursului istoriei și o tendință de a legitima autoritatea creatoare (vorbim despre o auto-legitimare profetică, în care eul creator invocă o muză sau divinitatea, realizând astfel o imagine inversată a inspirației în raport cu statutul acesteia din antichitate);

- *centripet*: dinspre lumea exterioară eului profetic, înspre propria lume interioară; frământările exterioare sunt catalizate în propria ființă; retorica sa - deși într-o fază incipientă îndreptată încă spre social - este caracterizată în plan ficțional printr-o suspendare a imperativului activ al profeticului și printr-o doză tot mai pronunțată de reflexivitate; eul profetic va căpăta fizionomia unui eu poetic tot mai singur și neînțeles, dotat cu hiperluciditate și metacunoaștere.

Pornind de la aceste două direcții generale de orientare, în cadrul romantismului românesc, istoric și transistoric, au putut fi distinse patru categorii de profetism poetic – primele două ar putea fi incluse în dominantă centrifugă, în timp ce ultimele două s-ar putea circumscrie dominantei centripete. Cu toate că în cadrul operei aceluiași autor pot fi semnalate manifestări simbiotice, în genere, categoriile profetismului poetic în romantismul românesc pot fi circumscrise astfel:

- a. *profetismul vizionar* - acest tip de profetism este funciar unei legitimări pe care eul creator o presupune, fără a fi preocupat prea mult de natura acesteia, optând mai degrabă pentru o simbioză între influențele ebraice și greco-latine; scriitorul-profet își arogă poziția privilegiată a legiuitorului-vizionar, a unui eu care încă nu anunță scindarea definitivă dintre sine și lumea exterioară, dotat cu un simț cosmic și cu avânturi vizionare (specifice Romantismului Înalt);
- b. *profetismul social și patriotic* - acest profetism anunță deja simptomele unui eu scindat; dezacordul dintre sine și lumea exterioară este unul aproape de nesurmontat, ceea ce duce la câteva poziții: ton vaticinar împotriva tarelor societății și implicarea activă prin propunerea de soluții, uneori melioriste; diagnoza societății; preocuparea față de clasele defavorizate, dar începutul unei detașări față de participativitatea activă, întrucât se instalează tot mai mult simțământul izolării și a unui eu neînțeles, ce are acces la o hiperrealitate ocultată ochiului comun; lumea este așa cum este, iar profetul romantic nu o poate schimba, de unde și ironia ori satira ca modalități stilistice predilecte; inspirația încă mai este un pretext pentru legitimare, dar mai mult ca procedeu literar, întrucât poetul însuși se consideră un *vates* îndreptățit să ia atitudine în vederea reformării societății; abordarea socială are în vedere individul, ca membru al unei comunități și a unui spațiu geografic delimitat, de unde și o retorică umanitară, patriotică și culturală, impregnată de idealul unui *Bildung* societal;
- c. *profetismul metafizic* - în cadrul acestui tip de profetism am pătruns deja într-o orientare centripetă a discursului profetic; transferul către interioritate anunță un eu scindat iremediabil, ce a făcut trecerea de la heteronomia inspirației la autonomie și imanență, cu puseuri solipsistice (sau așa-zisul pretext al inspirației în neoprofetism, întrucât nu mai putem vorbi de sensul ei mistic din antichitate); eul metafizic nu este rupt de lumea exterioară lui decât arareori, prin ataraxie, dar expresia ce îi este specifică e tocmai scrutarea acestei lumi crepusculare ce se zbate în propriile eforturi de supraviețuire; diagnoza vine din partea unei instanțe hiperlucide, care încearcă să înțeleagă resorturile unei lumi a cărei zbatere atinge puncte de exprimare paroxistică; hiperluciditatea va avea efecte oscilante: meliorism, meditația filosofică, diatriba socială, titanismul, meditația cu privire la soarta poetului neînțeles de lume ș.a.;

d. *profetismul cvasisolipsistic* - acest tip de profetism este o creație de sinteză neoprofetică prin excelență, specifică profetismului terțiar; profetismul de această natură devine un demers cvasisolipsistic, un profetism al eului în care măsura de implicare în social ori importanța dată legitimării actului profetic nu mai contează; eului creator nu-i mai pasă atât de mult de lumea exterioară lui, pe care o consideră iremediabil pierdută, deși nu de puține ori lansează diatribe la adresa locuitorilor ei; ceea ce îl interesează este o vendetă împotriva celor ce nu îi recunosc statutul profetic și nu îi respectă chemarea, fiind aflat, astfel, sub blestemul Cassandrei; tonul său profetic este constant filtrat prin propria mizerie și se simte un marginalizat al societății, un *poète maudit*; dacă în cadrul profetismului metafizic eul creator, deși cu simțământul dezabuzării, avea totuși capacitatea scrutării cosmice și a avânturilor vizionare, acum i se refuză înaltul, imaginarul său reducându-se la soarta poetului-profet căruia i se refuză harul profetic și care, mimând acest destin, va ajunge să nu fie crezut și, în final, marginalizat; demersul profetic devine un calcul eșuat.

Aceste patru categorii generice au servit la diagnoza unor elemente discursive la nivelul textului poetic și, pe considerente tipologice, am putut identifica rețele tematice din cadrul imaginarului profetic.

O altă constatare la acest nivel a fost aceea că profetismul poetic în romantismul românesc comportă o disociere la nivel structural: vorbim de un profetism poetic secundar, în sensul în care sunt recuperate reflexe profetice din protoprofetism și de un profetism poetic terțiar, în condițiile în care sunt replicate atitudini profetice, într-o încercare calculată de mimare a scenariului profetic.

Cât privește profetismul poetic de tip secundar, în cadrul acestei categorii profetice au fost incluse produsele estetice ale explorării de natură profetică din cadrul romantismului istoric românesc. Ne referim aici la primul val de romantici orientați în jurul mișcării cultural-naționale a pașoptiștilor, în care imperativul revoluționar a fecundat o zonă a explorării profetice, iar din al doilea val de romantici ne va reține atenția doar creația eminesciană. Cu Eminescu vom păși într-o zonă a recuperării Romantismului Înalt, vizionar, metafizic și funciar influențelor germane. Deplasarea de accent resimțită în poezia eminesciană va constitui o notă aparte a profetismului poetic românesc. Tot în cadrul romantismului românesc a fost inclusă și opera poetică a neoromanticului Octavian Goga, în care asistăm la o recuperare a spiritului profetic specific epocii romantice.

Discuția unui profetism de tip terțiar se axează în jurul unui scenariu calculat, intenționat sau trădat în intențiile-i ce nu țin de structura unui profetism secundar, spre exemplu, acolo unde recuperarea profetismului antic se evidențiază structural. O recuperare tangențială, pasișantă și deviatoare, poezia profetismului terțiar prezintă contaminări ale semiologiei protoprofetice într-o manieră sincretică. În spațiul poetic, va servi demonstrației noastre poezia lui Alexandru Macedonski, un postromantic ce va scrie, dincolo de poetica simbolistă și parnasiană, în siajul romantismului și a unor modele precum Heliade sau Eminescu (din postura de epigon și rival).

Infiltrațiile unui filon al profetismului structural pot fi receptate și în alte scrieri romantice, catalizatoare pentru epocă, infiltrații care fie nu s-au materializat în creația poetică, așa cum e cazul unor scriitori precum Nicolae Bălcescu sau Mihail Kogălniceanu, fie nu au

constituit mai mult decât un filon tangențial în economia unui poet, așa cum e cazul unor scriitori precum Asachi ori Negruzzi. În contextul reliefării unui generos bazin de manifestare a reflexului profetic, în variile genuri ale creației ficționale sau non-ficționale, studiul de față inaugurează doar o primă acțiune de conturare a profetismului romantic în poezie, fără a-i epuiza resursele și modalitățile de afirmare, prezentând o schemă generică a unei atitudini ce semnaleză numeroase corespondențe transliterare. Dacă se poate vorbi despre un profetism structural materializat în creația poetică la scriitorii analizați mai sus, la fel putem vorbi, spre exemplu, despre un profetism de sorginte miltoniană decelabil în scrierile din proză ale lui Bălcescu sau Kogălniceanu.

Pornind de la premisele unor relații recesive ori confirmate, dar prin alte structuri literare, la acest nivel discuția se orientează în jurul unor accente profetice care pot fi reperate în scrierile unor autori romantici autohtoni, dar care nu structurează opera acestora și nu reflectă o structură interioară a scriitorului ce ar putea fi angajat într-o direcție profetică. Selecția profeticului în operă este fie una accidentală, datorată influențelor, fie un mod de a exprima, secvențial și particular, anumite realități, fără a-l dezvolta în economia operei.

Concluziile cercetării noastre au arătat că profetismul poetic în romantismul românesc are aspectul unei simbioze dintre influența ebraică și cea greco-latină. Acest aspect a putut fi observat atunci când am remarcat două tendințe: una de abordare a tonalității discursului profetic, alta de folosire a hipotextului biblic drept instrument la nivelul stilisticii textuale. În ambele cazuri, vorbim de o literarizare a imaginarii profetice originare. Acomodat intențiilor ficționale ale autorilor, discursul profetic devine oracular, mistic, patriotic, poetizat la Heliade Rădulescu, social, denunțator și vituperant la Bolliac sau Goga, biblic cu accente gnostice la Russo, patriotic și denunțator la Mureșanu, filosofic, dual și suspendat la Eminescu, social și metafizic la Goga, abisal, cvasisolisipistic și grandilocvent, la Macedonski.

Analiza stilistică și a imaginarii profetice nu pot constitui subiectul unei poetici profetice în romantism, ci reprezintă, mai degrabă, indicatorii unui fenomen marginal, grefat pe o poetică a crizei, având ca substrat misticismul, credința religioasă, dar și spiritul activ, reacționar, patriotic al epocii. Analiza discursului profetic în romantismul românesc, în schimb, a scos în relief următoarele elemente:

- prezența meditațiilor cu privire la soarta scriitorului (damnat, de regulă);
- inserții cu privire la natura inspirației profetice (de obicei refuzul acesteia de a lua în stăpânire poetul și, de aici, diverse invocări către muze sau divinitate);
- dorința de transcendere a mundanului contaminat prin proiectarea unor spații compensatorii – țara ideală, Canaanul pământesc la Russo; Canaanul inițial din concepția ebraică, nu cel prospectiv, la Goga; utopia și visul la Heliade sau dedublarea profetică prin identificarea cu Moise; persistenta scrutare a divinului abscons, deist la Eminescu sau proiecția unor idealuri umanitare la Mureșanu și Bolliac;
- poziții față de divinitate – de la religiozitate creștină în cazul lui Mureșanu, la simbioza elementelor creștine cu cele patriotice și, pe alocuri, ezoterice, la Heliade Rădulescu, Cezar Bolliac, Alecu Russo, Octavian Goga, până la ființa scindată, apelul filosofic și profetismul care nu-și poate atinge scopul din cauza prea marii discrepanțe scriitor-lume la Eminescu sau aglomerarea mijloacelor și amalgamarea

magiei, ocultismului, creștinismului, ezoterismului, neoplatonismului, a socialului și a egolatriei la Macedonski;

- evocarea patriei între idealizare, mesianism și denunțare;
- patriotism specific evenimentelor național-politice;
- umanitarismul în direcția claselor defavorizate;
- denunțul burgheziei, a clerului și a imposturii, a conducerii cangrenate și a viciilor societății;
- căutarea modelelor trecutului și a figurilor paradigmatică – profeți precum Moise la Heliade Rădulescu; Isaia sau Ieremia la Alecu Russo; muzele ca stăpâne ale inspirației; divinitatea „reală”, creștină, nu cea absconsă din imaginarul gnostic; figuri ale istoriei medievale românești sau scriitori care au participat activ la destinul țării ș.a.

Pe lângă propunerea unei viziuni organice asupra profetismului în literatura romantică românească - hermeneutica profetică având deja o tradiție în exegezele occidentale-, acest demers a realizat și câteva distincții în ceea ce privește profetismul și manifestările sale. Cea mai frecventă confuzie care a putut fi semnalată la nivelul receptării curentului romantic românesc este cea dintre profetism și mesianism. Tributare modelului călinescian de interpretare a romantismului, care a divizat în patru scheme temporale romantismul „mesianicilor”, dar și influențelor mesianismului francez, multe dintre exegeze au perpetuat ideea conform căreia romanticii noștri au adoptat, printre altele, o atitudine mesianică în scrierile lor, punctând puțin sau fără a lua în calcul deloc atitudinea profetică. Pentru a dezavua acest lucru, am detaliat, în cadrul relațiilor genetice, modul în care unii scriitori și istorici francezi au influențat scrierile pașoptiștilor români. Într-adevăr, există un filon mesianic vizibil în scrierile franceze, la fel și în cele românești - prin intermediul relațiilor literare directe cu literatura franceză-, însă distincția dintre cele două atitudini este semnificativă: mesianismul înseamnă, în general, viziunea unui viitor recuperator prin anunțarea unui izbăvitor (care poate fi chiar poetul sau proiecțiile sale literare) și referința la calitățile mesianice ale statului, pe filieră ebraică. Profetismul include această atitudine, adică mesianismul este conținut de către profetism, care este atitudinea de bază în semantica originară; în plus, profetismul este perceput ca o tendință de a repoziționa starea socialului și a individualului în matca sa originară. Aceasta poate însemna critica tarelor morale, diatriba la adresa anumitor categorii sociale, proiecții vizionare și, important în economia literară, concepția conform căreia poetul nu este în afara cetății, ca și la Platon, ci el este un profet ebraic sau un *poeta vates* reformator al acesteia. Tot aici intră și meditația poetului-profet cu privire la statutul său, meditația cu privire la soarta umană și a istoriei. De aceea, nu putem spune despre un poet că ar nutri atitudini mesianice în opera sa atunci când acesta are un ton vituperant, critică societatea și religia compromisă, se luptă ideatic cu o divinitate care îi pare absconsă, se retrage în sine când înțelege că gestul său e inutil ș.a. Totuși, spunem despre un poet că are reflexe mesianice atunci când vorbește despre eliberare și eliberatori, proiectează universuri compensatorii ale unui Canaan recâștigat sau pierdut, crede în misiunea profetic-mesianică a țării lui sau se consideră pe sine un potențial erou mesianic. În caz contrar, el este un profet al timpurilor sale ori un palid imitator al acestor reflexe.

Dacă Heliade, întruchipare cvasi-literarizată a lui Moise, profetul-legiuitor, se aseamănă mai mult cu avânturile gnosticismului profetic ale lui Milton și William Blake sau

cu accente din patosul hugolian, Cezar Bolliac se așază pe linia lui Whitman, a lui Hugo, Șevcenko, a umanitarismului wordsworthian și a biblicilor Isaia ori Ieremia. Alecu Russo reface, în spiritul mesianismului francez, scenariul unei istorii cu sugestii din hipotextul biblic, în vreme ce Andrei Mureșanu și Mihai Eminescu trasează coordonatele unui profetism al ființei, al interiorității (cu accente din literatura germană), în căutarea acelei restaurări interioare proorocite de Ieremia. Cu Eminescu pășim plener în cele mai largi sondări vizionare și metafizice ale spiritului profetic, de la patriotism la titanism. Alexandru Macedonski, un romantic întârziat, va culmina prin proteismul său profetic, pornind de la un social cuminte, al interiorității, și ajungând la culmi paroxistice ale pactului faustic sau ale pocăinței în fața divinității. El se află în faza cea mai desemiologizată a profetismului romantic, ca stare de spirit: sub blestemul Cassandrei și sub blestemul propriului temperament. Octavian Goga este replica prin excelență a profetismului de neam ardelenesc, a socialului metafizic și a soartei poetului aflat la răsplântii de lumi.

Posibile deschideri pentru a reconstitui bazinul imaginarului profetic în romantismul românesc ar putea viza relația dintre operă și public/cititor sau legătura dintre intenționalitatea operei și receptarea ei, analiza tiparelor discursive în diacronia lor sau modul în care istoria literaturii române a replicat modelul profetic din antichitate, *via* romantism, în perioadele literare succedente.

Bibliografie

1. Opere

- *** *Adam Mickiewicz, 1798-1855. In Comemoration of the Centenary of His Death.* Zurich: UNESCO, 1955.
- Alexandrescu, Grigore. *Poezii. Proză.* București: Editura Minerva, 1977.
- Asachi, Gheorghe. *Opere, I. Scrieri în versuri.* Chișinău: Editura Hyperion, 1991.
- Bălcescu, Nicolae. *Scrieri alese,* Nicolae Bălcescu. București: Editura Minerva, 1973.
- *** *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament cu trimiteri,* Dumitru Cornilescu (trad.), Asociația Biblică Română „Casa Bibliei”, 2010.
- *** *Blake: Complete Writing.* Geoffrey Keynes (coord.). London: Oxford University Press, 1966.
- Bolliac, Cezar. *Scrieri: meditații, poezii, I.* București: Editura Minerva, 1983.
- Bolliac, Cezar. *Scrieri II. Articole literare. Cronici dramatice. Articole politice. Arheologie.* București: Editura Minerva, 1983.
- Bolintineanu, Dimitrie. *Opere,* vol. 4. București: Editura Minerva, 1983.
- Bolintineanu, Dimitrie. *Opere, I.* București: Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Editura Univers Enciclopedic, 2006.
- Eminescu, M. *Articole politice.* București: Minerva, 1910.
- Eminescu, Mihai. *Memento mori: postume.* București-Chișinău: Litera Internațional, s.a.
- Eminescu, Mihai. *Opere,* vol. I. București: Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1939.
- Eminescu, Mihai. *Opere, III: Publicistică. Corespondență. Fragmentarium.* București: Univers Enciclopedic, 1999.
- Goga, Octavian. *Cântece fără țară.* București: Editura C. Sfetea, 1916.
- Goga, Octavian. *Din larg: poeme postume.* București: Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II, 1939.
- Goga, Octavian. *Din umbra zidurilor: poezii.* București: Editura Minerva, 1913.
- Goga, Octavian. *Discursuri.* București: Tiparul „Cartea românească”, s.a.
- Goga, Octavian. *Însemnările unui trecător: crâmpie din sbuciumările de la noi.* Arad: Tribuna - Institut tipografic Nichin și Cons., 1911.
- Goga, Octavian, *Mustul care fierbe.* București: Imprimeria Statului, f.a.
- Goga, Octavian. *Ne chiamă pământul: poezii.* București: Minerva, 1909.
- Goga, Octavian. *Poezii.* București: Editura C. Sfetea, 1916.
- Goga, Octavian. *Poezii.* București: Minerva, 1907.
- Goga, Octavian. *Poezii.* Sibiu: Tipografia poporului, 1910.
- Goga, Octavian. *Strigăte în Pustiu: cuvinte din Ardeal într-o țară neutrală.* București: Editura Librăriei Școalelor C. Sfetea, 1915.
- I.Eliade Rădulescu. *Echilibrul între antiteze,* vol. I. București: Minerva, 1916.
- Eliade, J. *Epistole și acte ale oamenilor mișcării române din 1848.* Paris: Preve et Comp., s.a.
- Heliade Rădulescu, Ion. *Amintirile și impresiile unui proscris.* București: Editura Revistei „Comoara satelor”, s.a.

- Heliade Rădulescu, Ion. *Critica literară*. București: Editura Minerva, 1979.
- Heliade Rădulescu. *Curs întreg de poezie generală*, vol. II. S.I. 1870.
- Heliade Rădulescu, I. *Opere*, I., Editura pentru literatură, București, 1967.
- Heliade Rădulescu. *Opere*, I, Mircea Anghelescu (ed.). București: Univers enciclopedic, 2002.
- Heliade Rădulescu, Ion. *Opere*, tomul I. București: Editura pentru Literatură și Artă, 1939.
- Hölderlin, Friedrich. *Hyperion and Selected Poems*. New York: Continuum, 1990.
- Kogălniceanu, Mihail. *Opere. Beletristica, studii literare, culturale și sociale*, vol. 1. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974.
- Leopardi. *The Poems (Canti) of Leopardi*. London: Gay and Bird, 1900.
- Macedonski, Alexandru. *Flori sacre*. București: Minerva, 1912.
- Macedonski, Al. *Opere*, I. *Poezii*. București: Editura pentru Literatură, 1966.
- Macedonski, Al. *Opere*, II. *Poezii*. București: Editura pentru Literatură, 1966.
- Macedonski, Alexandru, *Opere*, II. *Teatru*. București: Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1939.
- Macedonski, Al., *Opere*, III. *Poezii*. București: Editura pentru Literatură, 1967.
- Macedonski, Alexandru. *Opere*, vol. VII. București: Editura Minerva, 1980.
- Macedonski, Al. A. *Poesii*. București: Tipografia Curții Regale, 1882.
- Milton, John, *Areopagitica*. Rockville: Arc Manor, 2008.
- Mureșanu, A. *Poezii și articole*. București: Editura pentru Literatură, 1963.
- *** *Oeuvres de M. A. De Lamartine. Nouvelles Méditations poétiques*. Tome II. Paris: Typographie de Firmit Didot Frères, 1849.
- Platon. *Dialoguri*. București: Cultura națională, 1922.
- Platon. *Opere*, V. *Republica*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, s.a.
- Platon. *Opere complete*, vol. I. București: Humanitas, 2001.
- Platon. *Opere complete*, vol. II. București: Humanitas, 2002.
- Pushkin, Alexander. *Poems*. Boston: Cupples and Hurd, 1888.
- Russo, Alecu. *Cântarea României*. București: Editura Minerva, 1971.
- Russo, Alecu. *Cântarea României*. București: Editura Albatros, 1985.
- Russo, Alecu. *Piatra-teiului. Scrieri alese*. s.l.: Editura pentru Literatură, 1967.
- *** *The Complete Poetical Works of William Wordsworth*. Cambridge: The Riverside Press, 1904.
- Vigny, Alfred de. *Poésies complètes*. Paris: Ancienne Maison, 1893.
- Virgilius. *Eclogues. Georgics. Aeneid I-VI*, vol. I. London, New York: William Heinemann G.P.Putnam's sons, 1916.
- Wordsworth and Coleridge. *Lyrical Ballads*. London, New York: Routledge, 1991.

2. Referințe critice

- Beșteliu, Marin. *Alexandru Macedonski și complexul modernității*. Craiova: Scrisul românesc, 1984.
- Brudașcu, Dan. *Goga și francmasoneria*. Cluj-Napoca: Editura Sedan, 2007.
- Călinescu, G. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București: Editura Minerva, 1982.

- Călinescu, George, *Opere, 13. Opera lui Mihai Eminescu*. S.l.: Editura Minerva, 1979.
- Călinescu, Matei. *Titanul și geniul în poezia lui Mihai Eminescu: semnificații și direcții ale etosului eminescian*. S.l.: Editura pentru Literatură, 1964.
- Ciopraga, Const. *Literatura română între 1900 și 1918*. Iași: Editura Junimea, 1970.
- Ciopraga, Constantin. *Personalitatea literaturii române*. Iași: Institutul european, 1997.
- Cornea, Paul, *Delimitări și ipoteze. Comunicări și eseuri de teorie literară și studii culturale*. Iași: Polirom, 2008.
- Cornea, Paul. *De la Alecsandrescu la Eminescu*. București: Editura pentru Literatură, 1968.
- Cornea, Paul (coord.). *I. Heliade Rădulescu*. București: Editura Eminescu, 1980.
- Cornea, Paul. *Oamenii începutului de drum*. București: Editura Cartea românească, 1974.
- Cornea, Paul. *Originile romantismului românesc*. București: Cartea românească, 2008.
- Cornea, Paul. *Regula jocului. Versantul colectiv al literaturii: concepte, convenții, modele*. București: Editura Eminescu, 1980.
- Cornea, Paul. *Studii de literatură română modernă*. Editura pentru literatură, s.l., 1962.
- Crainic, Nichifor. *Spiritualitatea poeziei românești*. București: Muzeul literaturii române, 1998.
- Dima, Al. *Alecu Russo*. S.l.: Editura de Stat pentru Literatură și Artă, s.a.
- Dimisianu, Gabriel. *Subiecte*. București: Editura Eminescu, 1987.
- Dobrescu, Caius. *Mihai Eminescu: imaginarul spațiului public; imaginarul spațiului privat*. Brașov: Aula, 2004.
- Ghiță, Cătălin. *Lumile lui Argus: o morfotipologie a poeziei vizionare*. Pitești: Paralela 45, 2005.
- Ghiță, Cătălin. *Revealer of the Fourfold secret: William Blake's theory and practice of vision*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2008.
- Guțan, Ilie. *Octavian Goga – argumentul operei*. București: Editura Minerva, 1987.
- Iorga, Nicolae. *Spiritul public și literatura în epoca Unirii*. București: Tipografia Jockey-Club, 1915.
- Lovinescu, E. *Istoria literaturii române contemporane*. București: Minerva, 1981.
- Maiorescu, Titu. *Critice*. Craiova: Scrisul românesc, 1995.
- Manolescu, Nicolae. *Istoria critică a literaturii române: 5 secole de literatură*. Pitești: Paralela 45, 2008.
- Marino, Adrian. *Opera lui Alexandru Macedonski*. S.l.: Editura pentru Literatură, 1967.
- Marino, Adrian. *Viața lui Alexandru Macedonski*. S.l.: Editura pentru Literatură, 1966.
- Micu, D. *Început de secol 1900-1916: curente și scriitori*. București: Editura Minerva, 1970.
- Moceanu, Ovidiu. *Teologie și filologie: Andrei Șaguna vs. Ion Heliade Rădulescu*. S.l.: Editura Paralela 45, 2003.
- Munteanu, George. *Eminescu și eminescianismul: structuri fundamentale*. București: Editura Minerva, 1987.
- Negoșescu, I. *Istoria literaturii române (1800-1945)*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1994.
- Negoșescu, I. *Scriitori moderni*. S.l.: Editura Eminescu, 1996.
- Papadima, Ovidiu. *Neam, sat, oraș în poezia lui Octavian Goga*. București: Fundația regală pentru literatură, 1942.
- Petrescu, Ioana Em. *Mihai Eminescu: poet tragic*. Iași: Editura Junimea, 2001.
- Pop, Ion. *Recapitulări*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995.

- Popa, Mircea. *Octavian Goga: între colectivitate și solitudine*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1981.
- Popescu, Cristian Tiberiu. *Eminescu: antiteza*. București: Libra, 2000.
- Popovici, D. *Opere. Heliade-Rădulescu*, vol. I. București: Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”. 1939.
- Popovici, D. *Studii literare, II, Romantismul românesc*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1974.
- Popovici, D. *Studii literare. „Santa cetate”. Între utopie și poezie*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1980.
- Popovici, D. *Studii literare*, vol. 3. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1977.
- Scarlat, Mircea. *Introducere în opera lui Cezar Bolliac*. București: Editura Minerva, 1985.
- Scarlat, Mircea. *Istoria poeziei românești*, vol. 1. București: Minerva, 1982.
- Simion, Eugen. *Dimineața poezilor: eseu despre începuturile poeziei române*. Cartea românească, s.l., 1980.
- Slavici, Ioan. *Amintiri: Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc, Maiorescu*. București: Cultura națională, 1924.
- Sorohan, Elvira. *Ipostaze ale revoltei la Heliade Rădulescu și Eminescu*. București: Editura Minerva, 1982.
- Tacciu, Elena. *Romantismul românesc. Un studiu al arhetipurilor*, vol. III. București: Editura Minerva, 1987.
- Vancu, Radu. *Eminescu: trei eseuri*. Sibiu: InfoArt Media, 2011; Cluj Napoca: Editura Argonaut, 2011.
- Vianu, Tudor. *Alecsandri, Eminescu, Macedonski*. București: Editura Minerva, 1974.
- Vianu, Tudor. *Arta prozatorilor români*. S.l.: Editura contemporană, 1941.
- Vianu, Tudor. *Mihai Eminescu*. Iași: Editura Junimea, 1974.
- Zamfir, Mihai, *Din secolul romantic*. București: Editura Cartea românească, 1989.
- Zamfir, Mihai. *Introducere în opera lui Al. Macedonski*. București: Minerva, 1972.

3. Studii teoretice, monografii, eseuri

- Abrams, M. H. *Natural Supernaturalism: Tradition and Revolution in Romantic Literature*. New York, London: W.W.Norton & Company, 1971.
- Alexandrescu, Sorin. *Privind înapoi, modernitatea*. București: Editura Univers, 1999.
- Antoși, Sorin. *Civitas imaginalis: istorie și utopie în cultura română*. Iași: Polirom, 1999.
- Antoși, Sorin. *Utopica: studii asupra imaginarului social*. București: Editura Științifică, 1991.
- Avram, Vasile. *Chipurile divinității: o hermeneutică a modelelor teofanice în spațiul sud-est european (ortodox)*, Baia-Mare: Editura Ethnologica, 2006.
- Auerbach, Erich. *Mimesis. Reprezentarea realității în literatura occidentală*. Iași: Polirom, 2000.
- Balfour, Ian. *The Rhetoric of Romantic Prophecy*. Stanford: Stanford University Press, 2002.
- Barbeau, Jeffrey W. *Coleridge, the Bible, and Religion*. New York: Palgrave Macmillan, 2008.
- Barth, Robert J. *Romanticism and transcendence*. Columbia: University of Missouri Press, 2003.

- Bénichou, Paul. *Romantismes français*, Tom I-II. Paris: Éditions Gallimard, 2004.
- Bennett, Andrew. *Romantic Poets and the Culture of Posterity*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Berdiaev, Nikolai. *Destinul omului în lumea actuală (Pentru a înțelege timpul nostru)*. Chișinău: Editura ABC-DAVA, 1993.
- Berdiaev, Nikolai. *Împărăția lui Dumnezeu și împărăția cezarului. Preambul gnoseologic*. București: Humanitas, 1998.
- Berdiaev, Nikolai. *Un nou Ev Mediu*. București: Editura Paideia, 2001.
- Beșteliu, Marin. *Imaginația scriitorilor romantici*. Craiova: Editura Scrisul românesc, 1978.
- Blanchot, Maurice. *Cartea care va să fie*. București: EST-Samuel Tastet Éditeur, 2005.
- Bloom, Harold. *Ruin the J-Sacred Truths. Poetry and Belief from the Bible to the Present*. Cambridge, Massachusetts, and London, England: Harvard University Press, 1991.
- Boia, Lucian. *Pentru o istorie a imaginarului*. București: Humanitas, 2000.
- Bot, Ioana. *Histoires littéraires. Littérature et idéologie dans l'histoire de la littérature roumaine*. Cluj-Napoca: Institut Culturel Roumain, 2003.
- Braga, Corin. *10 studii de arhetipologie*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2007.
- Braga, Mircea. *Recursul la tradiție: o propunere hermeneutică*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Buber, Martin. *Pointing the Way: Collected Essays*. New York: Harper & Brothers, 1957.
- Burle, Seán. *The Ethics of Writing: Authorship and Legacy in Plato and Nietzsche*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2008.
- Butler, Marilyn. *Romantics, Rebels and Reactionaries. English Literature and its Background 1760-1830*. Oxford-New York: Oxford University Press, 1981.
- Cantor, Paul A. *Creature and Creator. Myth-making and English Romanticism*. Cambridge: Cambridge University Press, 1984.
- Călin, Vera. *Romantismul*. București: Editura Univers, 1975.
- Călinescu, Matei. *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*. Iași: Polirom, 2005.
- Cernătescu, Radu. *Literatura luciferică: o istorie ocultă a literaturii române*. București: Cartea Românească, 2010.
- Cheie-Pantea, Iosif. *Eminescu și Leopardi: afinități elective*. București: Editura Minerva, 1980.
- Cioran, Emil. *Schimbarea la față a României*. București: Humanitas, 2001.
- Ciorănescu, Alexandru. *Viitorul trecutului: utopie și literatură*. București: Cartea românească, 1996.
- Coleridge, S. T. *Biographia literaria*, vol. 1. Oxford: At the Clarendon Press, 1907.
- Crossley, Ceri. *French Historians and Romanticism: Thierry, Guizot, the Saint-Simonians, Quinet, Michelet*. Routledge: London and New York, 1993.
- Cuțitaru, Codrin Liviu. *Transcendentalism și ascendențialism. Proiect de fenomenologie culturală a romantismului american*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2001.
- Dawkins, Richard. *Gena egoistă*. București: Editura Tehnică, 2001.
- Day, Aidan. *Romanticism*. Routledge, London New York, 2001.
- Dorcescu, Eugen. *Poetica non-imanenței*. București: Editura Palimpsest, 2009.

- Drace-Francis, Alex. *The Making of Modern Romanian Culture: Literacy and the Development of National Identity*. London-New York: Tauris Academic Studies, 2006.
- Durand, Gilbert. *Știința despre om și tradiția. Noul spirit antropologic*. București: Ideea Europeană, 2006.
- Đurišin, Dionýz. *Theory of Literary Comparatistics*. Bratislava: Veda Publishing House of the Slovak Academy of Sciences, 1984.
- Eliade, Mircea. *Istoria credințelor și ideilor religioase*. București: Univers Enciclopedic, 2000.
- Eliade, Mircea. *Profetism românesc*, vol. 1-2. București: Editura Roza vânturilor, 1990.
- Faflak, Joel; Julia M. Wright (coord.). *A Handbook of Romanticism Studies*. S.l.: Blackwell Publishing, 2012.
- Franke, William. *Poetry and Apocalypse: theological discourses of poetic language*. California: Stanford University Press, 2009.
- Frye, Northrop. *Creation and Recreation*. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 1980.
- Frye, Northrop. *Marele Cod: Biblia și literatura*. București: Editura Atlas, 1999.
- Furet, François. *Omul romantic*. Iași: Polirom, 2000.
- *** *Gândirea românească în epoca pașoptistă (1830-1860)*. Paul Cornea, Mihai Zamfir (coord.), vol. I, Editura pentru Literatură, s.l., 1969.
- Gibson, Matthew. *Yeats, Coleridge and the Romantic Sage*. London, New York: Macmillan Press, 2000.
- Harding, Anthony John. *Coleridge and the Inspired Word*. McGill-Queen's University Press, 2003.
- Gilbert Highet. *The Classical Tradition: Greek and Roman influences on western literature*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1976.
- Ionescu, Eugen, *Nu*. București: Humanitas, 1991.
- Keyserling, Hermann. *Analiza spectrală a Europei*. Iași: Institutul European, 1993.
- Kirschner, Suzanne R. *The Religious and Romantic Origins of Psychoanalysis: individuation and integration in post-Freudian theory*. Cambridge, New York, Melbourne: Cambridge University Press, 1996.
- Kuhn, Thomas S. *Structura revoluțiilor științifice*. București: Humanitas, 2008.
- Lăzărescu, Dan. *A. Români în francmasoneria universală*. București: Centrul național de studii francmasonice, 1997.
- Leighton, Lauren G. *Russian Romanticism: Two Essays*. Mouton. Paris: The Hague, 1975.
- Levinas, Emmanuel. *Difficult Freedom: Essays on Judaism*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1990.
- Levinas, Emmanue. *Otherwise than Being or Beyond the Essence*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1991.
- Louth, Andrew. *Originile tradiției mistice creștine: de la Platon la Dionisie Areopagitul*. Sibiu: Editura Deisis, 2002.
- Löwy, Michael și Robert Sayre. *Romanticism Against the Tide of Modernity*. Durham, London: Duke University Press, 2001.
- Malița, Liviu. *Eu, scriitorul: condiția omului de litere din Ardeal între cele două războaie*. Cluj-Napoca: Centrul de studii transilvane/ Fundația culturală română, 1997.

- Maimonides, Moses. *The Guide for the Perplexed*. Skokie, Illinois, USA: Varda Books, 2002.
- Marino, Adrian. *Biografia ideii de literatură. Secolul luminilor. Secolul 19*, vol. II. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1992.
- Marino, Adrian. *Biografia ideii de literatură: secolul 20 (Partea 2)*, vol. 4. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2006.
- Marino, Adrian. *Dicționar de idei literare*, vol I. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1973.
- Martz, Louis L. *Many Gods and Many Voices: the role of the prophet in English and American Modernism*. Columbia, London: University of Missouri Press, 1998.
- Maslov, Boris. *Pindar and the Emergence of Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- McGann, Jerome J. *Social Values and Poetic Acts: the historical judgement of literary work*. Cambridge, London: Harvard University Press, 1988.
- Megill, Alla. *Prophets of Extremity: Nietzsche, Heidegger, Foucault, Derrida*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1985.
- Mee, Jon. *Romanticism, Enthusiasm and Regulation. Poetics and the Policing of Culture in the Romantic Period*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
- Mellor, Anne K. *English Romantic Irony*. Harvard University Press, 1980.
- Mrs. Shelley. *A Defence of Poetry*. Indianapolis: The Bobbs-Merrill Company, 1904.
- Muthu, Mircea. *Studii de estetică românească*. Cluj-Napoca: Editura Limes, 2005.
- Negrici, Eugen. *Iluziile literaturii române*. București: Cartea românească, 2008.
- Nemoianu, Virgil. *Îmblânzirea romantismului. Literatura europeană și epoca Biedermeier*. București: Curtea Veche, 2004.
- Norton, David. *A History of the English Bible as Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- *** *Omul secolului al XIX-lea*. Ute Frevert și Heinz-Gerhard Haupt (coord). Iași: Polirom, 2000.
- Oprîță, Mircea. *Discursul utopic: momente și repere*. S.l.: Cartea românească, 2000.
- *** *The Poetical Works of William Blake*, John Sampson (coord.). Oxford University Press, London et al., s.a.
- Popper, K. R. *The Open Society and Its Enemies: The Spell of Plato*, Vol. I. London: George Routledge & Sons, Ltd., 1947.
- Popper, K. R.. *The Open Society and Its Enemies: The High Tide of Prophecy - Hegel, Marx, and the Aftermath*, Vol. II. London: George Routledge & Sons, Ltd., 1947.
- Pratt, Sarah. *Russian Metaphysical Romanticism: The Poetry of Tiutchev and Boratynskii*. Stanford: Stanford University Press, 1984.
- Prickett, Stephen. *Narrative, Religion and Science. Fundamentalism versus Irony, 1700–1999*. Cambridge: Cambridge University Press, Cambridge, 2004.
- Prickett, Stephen. *Words and the Word: language, poetics and biblical interpretation*. Cambridge, New York, Port Chester, Melbourne, Sydney: Cambridge University Press, 1986.
- Prickett, Stephen și Robert Barnes. *The Bible*. Cambridge University Press, 1991.
- Priestman, Martin. *Romantic Atheism: Poetry and Freethought, 1780-1830*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

- Roberts, David și Murphy, Peter. *Dialectic of Romanticism: A Critique of Modernism*. London, New York: Continuum, 2006.
- Schmitt, Carl. *Political Romanticism*. Cambridge-Massachusetts, London-England: The MIT Press, 1986.
- Schneidau, Herbert N. *Sacred Discontent: The Bible and Western Tradition*. California: University of California Press, 1977.
- Marvin A. Sweeney. *Isaiah 1-39: with an introduction to prophetic literature*. Michigan Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Company, 1996.
- Servier, Jean. *L'utopie*. Paris: Presses Universitaires de France, 1979.
- Sherwood, Yvonne. *Biblical Blaspheming: Trials of the Sacred for a Secular Age*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Shoham, Reuven. *Poetry and Prophecy. The Image of the Poet as „Prophet”, as Hero and an Artist in Modern Hebrew Poetry*. Leiden-Boston: Brill, 2003.
- Schulman, George. *American Prophecy Race and Redemption in American Political Culture*. Minneapolis, London: University of Minnesota Press, 2008.
- Simpson, David. *Wordsworth, Commodification and Social Concern: the poetics of modernity*. New York: Cambridge University Press, 2009.
- Trigilio, Tony. *„Strange Prophecies Anew”: Rereading Apocalypse in Blake, H.D., and Ginsberg*. Madison, Teaneck: Associated University Presses, 2000.
- Vianu, Tudor. *Opere*, vol. 9. București: Editura Minerva, 1980.
- Waite, Geoff. *Nietzsche's Corps/e: Aesthetics, Politics, Prophecy, or, the Spectacular Technoculture of Everyday Life*. Durham and London: Duke University Press, 1996.
- Weber, Max. *Sociologia religiei: tipuri de organizări comunitare religioase*. București: Editura Teora, 1998.
- Wellek, René. *Conceptele criticii*. București: Editura Univers, 1970.
- Wolosky, Shira. *Poetry and Public Discourse in Nineteenth-Century America*. New York: Palgrave Macmillan, 2010.
- Wunenburger, Jean-Jacques. *Imaginarul*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2009.
- Zamfir, Mihai. *Din secolul romantic*. București: Editura Cartea românească, 1989.
- Zăvăleanu, Laura Lazăr. *O lume într-un text: Predosloviile în literatura română veche*. București: Editura. Muzeului Național al Literaturii Române, 2013.

4. Dicționare

- Abrams, M. H. *A Glossary of Literary Terms*. United States, Heinle&Heinle, 1999.
- *** *A Dictionary of Modern Critical Terms*, Roger Fowler (coord). London and New York: Routledge, 1987.
- *** *A Dictionary of Nineteenth-Century History*. John Belchem, Richard Price (coord.). Basil Blackwell Ltd., 1994.
- *** *A Dictionary of Nineteenth-Century History*, John Belchem, Richard Price (ed.). Basil Blackwell Ltd., 1994.
- *** *Dicționar analitic de opere literare românești, A-D*, Ion Pop (coord.). Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2000.

- *** *Dicționar analitic de opere literare românești, E-L*, Ion Pop (coord.). Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2002.
- *** *Dicționarul general al literaturii române*, vol. 4, L-O, Eugen Simion (coord.). București: Editura Univers Enciclopedic, 2005.
- *** *Dicționarul limbii române (DLR)*. Serie nouă, tomul VIII, partea a 5-a, litera P. București: Editura Academiei RSR, 1984.
- *** *Dicționarul limbii române*. Tomul XII. Editura Academiei române, 2010.
- *** *Le Nouveau Petit Robert*. VUEF, 2002.
- *** *Encyclopædia Universalis: Prophétisme*,. Vol. 19. Encyclopædia Universalis France S.A., 1996.
- *** *The HarperCollins Bible Dictionary*. Paul J. Achtemeier (ed.). Harper-SanFrancisco: The Society of Biblical Literature, 1989.
- *** *The New Oxford Thesaurus of English*. Oxford University Press, 2000.
- *** *The New Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics*. Alex Preminger, T. V. F. Brogan (coord.). Princeton: Princeton University Press, 1993.
- *** *The Oxford English Dictionary*. Second Edition, volume XII. Oxford: Clarendon Press, 1991.
- *** *The Penguin English Dictionary*. Penguin Books, 2003.
- Vinereanu, Mihai. *Dicționar etimologic al limbii române: pe baza cercetărilor de indo-europeanistică*. București: Editura Edimpex, 2008.
- *** *Vocabular de teologie biblică*. Xavier Léon-Dufour et al. (coord.). București: Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2001.

5. Studii în volume

- Andiñach, Pablo R. și Alejandro F. Botta. *Introduction: The Bible and the Hermeneutics of Liberation: Worldwide Trends and Prospects*, în *The Bible and the Hermeneutics of Liberation*, Pablo R. Andiñach and Alejandro F. Botta (ed.). Atlanta: Society of Biblical Literature, 2009.
- Asachi, Gheorghe, „Omul literat”, în *Gândirea românească în epoca pașoptistă*. (1830-1860), Paul Cornea, Mihai Zamfir (coord.), vol. I. București: Editura pentru Literatură, 1969.
- Bălan, I. D., „Prefață”, în *Octavian Goga. Ne cheamă pământul*, vol. 1. S.l.: Editura pentru Literatură, 1965.
- Bloom, Harold. „Introduction”, în *William Wordsworth*, Harold Bloom (coord.). New York: Infobase Publishing, 2007.
- Bradley, Arthur. „Religious Studies and the Return of the Religious”, în *The Encyclopedia of Literary and Cultural Theory*, Michael Ryan (coord.), vol. I-III, Blackwell Publishing, 2001.
- Bucur, Marin. „Poezia conceptelor la I. Heliade-Rădulescu”, în *I. Heliade Rădulescu*, Paul Cornea (coord.). București: Editura Eminescu, 1980.
- Bütner, Stefan. „Inspiration and Inspired Poets in Plato's Dialogues”, în *Plato and the Poets*, Pierre Destrée, Fritz Gregor Herrmann (coord.). Leiden, Boston: Brill, 2011.

- Carr, Julie, Robinson C. Jeffrey. „Introduction: Active Romanticism”, în *Active Romanticism: the Radical Impulse in Nineteenth-Century and Contemporary Poetic Practice*, Carr Julie, Robinson C. Jeffrey (coord.). Alabama: The University of Alabama Press, 2015.
- Carruthers, Jo. „Literature”, în *The Blackwell Companion to the Bible and Culture*, John F.A.Sawyer (coord.). USA, UK, Australia: Blackwell Publishing Ltd., 2006.
- Carruthers, Jo. „Nationalism”, în *The Blackwell Companion to the Bible and Culture*, John F.A.Sawyer (coord.). USA, UK, Australia: Blackwell Publishing, 2006.
- Călinescu, Matei. *Cinci fețe ale modernității: modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*. Iași: Polirom, 2005.
- Collobert, Catherine. „Poetry as Flawed Reproduction: possession and mimesis”, în *Plato and the Poets*, Pierre Destrée, Fritz-Gregor Herrmann (coord.). Leiden, Boston: Brill, 2011.
- Cook, Stephen L. „Apocalyptic Prophecy”, în *The Oxford Handbook of Apocalyptic Literature*, John J. Collins (coord.). New York: Oxford University Press, 2014.
- Cornea, Paul. „I. Heliade Rădulescu în conștiința criticii românești”, în *I. Heliade Rădulescu*, Paul Cornea (coord.). București: Editura Eminescu, 1980.
- Corrigan, Kevin. „Greek Prophets”, în *Holy People of the World: a cross-cultural encyclopedia*, vol. I. Phyllis G. Jestice (coord.). Santa Barbara, Denver, Oxford: ABC CLIO, 2004.
- Detweiler, Robert. „Apocalyptic Fiction and the End(s) of Realism”, în *European Literature and theology in the Twentieth Century: ends of time*, David Jasper și Colin Crowder (coord.). Hampshire-London: The Macmillan Press Ltd., 1990.
- Faflak, Joel; Julia M. Wright (coord.). „Introduction”, în *A Handbook of Romanticism Studies*. S.l.: Blackwell Publishing, 2012.
- Fay, Elizabeth A. „Author”, în *A Handbook of Romanticism Studies*, Joel Faflak, Julia M. Wright (coord.), Blackwell Publishing, 2012.
- Fetzer, John Francis. „Romantic Irony”, în *European Romanticism: literary cross-currents, modes, and models*, Gerhart Hoffmeister (coord.). Detroit: Wayne State University Press, 1990.
- Gilmartin, Kevin. „Romanticism and Religious Modernity: From Natural Supernaturalism to Literary Sectarianism”, în *The Cambridge History of English Romantic Literature*, James Chandler (coord.). Cambridge University Press, 2008.
- Hartmann, Geoffrey. „The Poetics of Prophecy”, în *English Romantic Poetry*, Harold Bloom (coord.). New York: Infobase Publishing, 2004.
- Kalmanofsky, Amy. „Postmodern engagements of the prophets”, în Carolyn J. Sharp (ed.), *The Oxford Handbook of the Prophets*. New York: Oxford University Press, 2016.
- Kugel, James. „Poets and Prophets: An Overview”, în *Poetry and Prophecy: The Beginning of a Literary Tradition*, James Kugel (coord.). Ithaca-London: Cornell University Press, 1990.
- Leavitt, John. „Poetics, prophetics, inspiration”, în *Poetry and Prophecy: The Anthropology of Inspiration*, John Leavitt (coord.). University of Michigan Press, 1998.
- Lovejoy, Arthur O. „On the Diserimmation of Romanticisms”, în *English Romantic Poets: Modern Essays in Criticism*, M. H. Abrams (ed.). Oxford, London, Glasgow, New York, Toronto, Melbourne, Wellington, Nairobi, Dar es Salaam, Cape Town, Kuala

- Lumpur, Singapore, Jakarta, Hong Kong, Tokyo, Delhi, Bombay, Calcutta, Madras, Karachi: Oxford University Press, 1975.
- Lovinescu, E. *Alexandru Macedonski*, în *Alexandru Macedonski*, Fănuș Băileșteanu (coord.). București: Editura Eminescu, 1975.
- Lovinescu, E. „Poezia sămănătoristă”, în *Octavian Goga*, Ion Dodu Bălan (coord.). București: Editura Eminescu, 1974.
- Meurée, Cristophe. „Le complexe de Jonas: Prophétie et intériorité”, în *Esthétique et spiritualité III: Á l'école de la vie intérieure approches interdisciplinaires*, Jérémy Lambert, Andrée Lerousseau (coord.). Fernelmont: E.M.E. & InterCommunications S.P.R.L., 2014.
- Mitchell, Margaret M.. „Rhetorical and New Literary Criticism”, în *The Oxford Handbook of Biblical Studies*, J.W.Rogerson & Judith M. Lieu (coord.). New York: Oxford University Press, 2006.
- Modrzewska, Mirosława. *Introduction to Polish Romanticism*, în *European Romanticism: A Reader*, Stephen Prickett și Simon Haines (coord.). London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury, 2014.
- Nagy, Gregory. „Ancient Greek Poetry, Prophecy and Concepts of Theory”, în *Poetry and Prophecy: the beginnings of a literary tradition*, James L. Kugel (coord.). Ithaca-London: Cornell University Press, 1990.
- Negrici, Eugen. „Fericitul Heliade”, în *I. Heliade Rădulescu*, Paul Cornea (coord.). București: Editura Eminescu, 1980.
- Macovei, Antoaneta. „Prefață”, în *Cântarea României*, Alecu Russo. București: Editura Albatros, 1985.
- Munteanu, George. „Prefață”, în *Pagini alese*, Cezar Bolliac. S.l.: Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1959.
- Muntean, Romul. „De la programele romantice la creația literară romantică europeană”, în vol. *Arte poetice. Romantismul*, Angela Ion (coord.). București: Editura Univers, 1982.
- Nemoianu, Virgil. „General Introduction”, în *Nonfictional Romantic Prose. Expanding Borders*, Steven P. Sondrup, Virgil Nemoianu (coord.). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004.
- Nemoianu, Virgil. „Sacrality and the Aesthetic in the Early Nineteenth Century”, în *A Companion to European Romanticism*, Michael Ferber (coord.). Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing, 2005.
- Nissinen, Martti. „Prophetic intermediation in the ancient Near East”, în Carolyn J. Sharp (coord.), *The Oxford Handbook of the Prophets*. New York: Oxford University Press, 2016.
- Price, Roger. „Revolutionary movements in nineteenth-century Europe”, în *Themes in modern European history, 1830–1890*, Bruce Waller (coord.). Routledge, 2002.
- Neubauer, John. „1848”, în *History of the Literary Cultures of East-Central Europe. Junctures and Disjunctures in the 19th Centuries*, vol. I, Marcel Cornis-Pope, John Neubauer (coord.). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004.
- Perkins, Mary Anne. „Romantic Theories of National Literature and Language in Germany, England, and France”, în *Nonfictional Romantic Prose. Expanding Borders*, Steven P.

- Sondrup, Virgil Nemoianu (coord.). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004.
- Peterson, David L. „Prophecy and prophetic literature”, în Marti Nissinen (coord.), *Prophecy in its Ancient Near Eastern Context: Mesopotamiam, biblical, and Arabian perspectives*. Atlanta: Society of Biblical Literature, 2000.
- Popovici, D. *Introducere*, în *Opere, Heliade-Rădulescu*, vol. I, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, București, 1939.
- Popovici, D., „Prefață”, în *Opere*, tomul I, Heliade Rădulescu. București: Editura pentru Literatură și Artă, 1939.
- Renner, Dennis K. *Tradition for a Time of Crisis: Whitman's Prophetic Stance*, în *Poetic Prophecy in Western Literature*, Jan Wojcik and Raymond-Jean Frontain (coord.). London and Toronto: Associated University Presses, 1984.
- Risden, Edward L. ; Stephen Yandell și Karen R. Moranski. „Introduction: Prophecy as Political Discourse”, în *Prophet Margins: The Medieval Vatic Impulse and Social Stability*, E. L. Risden, Karen Moranski, Stephen Yandell (coord.). New York: Peter Lang Publishing, 2004.
- Risden, Edward L. „Old English Heroic Poet-Prophets and Their (Un)stable Histories”, în E. L. Risden, Karen Moranski, Stephen Yandell (coord.), *Prophet Margins: The Medieval Vatic Impulse and Social Stability*. New York: Peter Lang Publishing, 2004.
- Rooke, Deborah W.. „Prophecy”, în *The Oxford Handbook of Biblical Studies*, J.W.Rogerson, Judith M. Lieu (ed.). New York: Oxford University Press, 2006.
- Rowland, Christopher. „Social, Political and Ideological Criticism”, în *The Oxford Handbook of Biblical Studies*, J.W.Rogerson & Judith M. Lieu (coord.). New York: Oxford University Press, 2006.
- Saul, Nicholas. „Introduction to German Romanticism”, în *European Romanticism: A Reader*, Stephen Prickett și Simon Haines (coord.). London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury, 2014.
- Shaffer, E.S. „Religion and Literature”, în *The Cambridge History of Literary Criticism*, vol. 5, *Romanticism*, Marshall Brown (coord.). Cambridge University Press, 2008.
- Sharp, Carolyn J. „Introduction”, în Carolyn J. Sharp (coord.), *The Oxford Handbook of the Prophets*. New York: Oxford University Press, 2016.
- Sherwood, Yvonne. „Prophetic Literature”, în *The Oxford Handbook of English Literature and Theology*, Andrew Hass, David Jasper, Elisabeth Jay (coord.). New York: Oxford University Press, 2007.
- Spiridon, Monica. „The Romantic Pamphlet: Stylistic and Thematic Impurity of a Double-Edged Genre”, în *Nonfictional Romantic Prose. Expanding Borders*, Steven P. Sondrup, Virgil Nemoianu (coord.). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004.
- Streinu, Vladimir. „Al. Macedonski”, în *Alexandru Macedonski*, Fănuș Băileșteanu (coord.). București: Editura Eminescu, 1975.
- Yee, Gale A. „Materialist analysis of the prophets”, în Carolyn J. Sharp (ed.), *The Oxford Handbook of the Prophets*. New York: Oxford University Press, 2016.
- Wang, Orrin N. C. „Ideology”, în *A Handbook of Romanticism Studies*. S.I.: Blackwell Publishing, 2012.

6. Articole de specialitate

- Abrams, M.H. „The Correspondent Breeze: A Romantic metaphor”, în *The Kenyon Review*, vol. 19, no. 1 (Primăvara, 1957), p. 113-130.
- Banks, Kathryn. „I speak like John about the Apocalypse' : Rabelais, prophecy, and fiction”, în *Literature and theology*, 26 (4), 2012, p. 417- 438.
- Băncilă, Vasile. „Profetismul și timpul nostru”, în: *Gând românesc*, an IV, nr. 3-4, 1936.
- Beaucamp, Évode. „Prophétisme, prophètes et faux prophètes ou les limites d'un genre littéraire”, în *Laval théologique et philosophique*, Volume 26, numéro 2, 1970, p. 187-196.
- Benjamin, Don C. „An Anthropology of Prophecy”, în *Biblical Theology Bulletin: Journal of Bible and Culture*. Vol 21, Issue 4, 1991 , p. 135-144.
- Britt, Brian. „Robert Alter and the Bible as Literature”, în *Literature & Theology*, Vol. 24, no 1, March 2010, p. 56-72.
- Bronwyn Law-Viljoen. „Midrash, Myth, and Prophecy: George Eliot's Reinterpretation of Biblical Stories”, în *Literature & Theology*, Vol 11, No 1, March 1997, p. 80-92.
- Bundock, Christopher. „And Thence from Jerusalem Ruins: Romantic Prophecy and the End(s) of History”, în *Literature Compass*, 10/11, 2003, p. 836-845.
- Busuioceanu, Al. „Întoarceri sufletești”, în: *Gândirea*, anul III, nr. 1-2, 5-20 martie 1923.
- Carroll, Robert. „Poets nor Prophets: A response to 'Prophets through the Looking-Glass'”, în *JSOT* 27, 1983, p. 25-31.
- Collins, John J. *Daniel: With an Introduction to apocalyptic literature*. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1984.
- Cook, Daniel J. „Leibniz on 'prophets', prophecy, and revelation”, în *Religious Studies*, 45, p. 269-287.
- Crainic, Nichifor „Politică și ortodoxie”, în: *Gândirea*, an III, nr. 5, 1 noiembrie 1923.
- Davidson, Pamela. „The Validation of the Writer's Prophetic Status in the Russian Literary Tradition: From Pushkin and Iazykov through Gogol to Dostoevsky”, în *The Russian Review* 62 (October 2003), p. 508–536.
- Detweiler, Robert. „Vexing the Text: The Politics of Literary-Religious Interpretation”, în *Christianity and Literature*, vol. 41, nr 1 (autumn 1991), p. 61-70.
- Fabre, Jean-Bernard. „Introduire l'utopie : rappels historiques”, în *Anthropologie et Sociétés*, vol. 9, nr. 1, 1985, p. 7-11.
- Frye, Northrop. „Varieties of Literary Utopias”, în *Daedalus*, Vol. 94, No. 2, Utopia (Spring, 1965), p. 323-347.
- Jay, Martin. „Historical Explanation and the Event: Reflections on the Limits of Contextualization”, în *New Literary History. A Journal of Theory and Interpretation*, volume 42, number 4, autumn 2011, p. 557-571.
- Franke, William. „Dante's *Inferno* as Poetic Revelation of Prophetic Truth”, în *Philosophy and Literature*, vol. 33, nr.2, oct. 2009, p. 252-266.
- Frye, Northrop. „Levels of Meaning in Literature”, în *The Kenyon Review*, Vol. 12, No. 2 (Spring, 1950), p. 246-262.

- Griffith, Clark. „Emersonianism” and „Poeism”: Some Versions of the Romantic Sensibility”, în *Modern Language Quarterly: A Journal of Literary History*, volume 22 (2) Jan 1, 1961, p. 125-134.
- Jager, Colin. „Romanticism, Secularization, Secularism”, în *The Author Journal Compilation*, Blackwell Publishing, *Literature Compass* 5/4 (2008), p. 791–806.
- Juster, Susan. „Demogogues or Mystagogues? Gender and the Language of Prophecy in the Age of Democratic Revolutions”, în *The American Historical Review*, Vol. 104, No. 5 (Dec., 1999), p. 1560-1581.
- Kelle, Brad E. „The Phenomenon of Israelite Prophecy in Contemporary Scholarship”, în *Currents in Biblical Research*, vol. 12, nr. 3, 2014, p. 275-320.
- Kobets, Svitlana. „The Paradigm of the Hebrew Prophet and the Russian Tradition of Iurodstvo”, în *Canadian Slavonic Papers*, Mar-Jun 2008 50, p. 1-2.
- Kuipers, Ronald A. „Turning Memory into Prophecy: Robert Unger and Paul Ricoeur on the Human Condition Between Past and Future”, în *The Heythrop Journal*, LII, 2011, p. 1-10.
- Leavitt, John. „Prophecy”, în *Journal of Linguistic Anthropology*. Vol. 9, No. 1/2 (June 1999), p. 201-204.
- Lee, Vernon. „Tolstoy as Prophet. Notes on the Psychology of Asceticism”, în: *The North American Review*, Vol. 182, nr. 593, aprilie, 1906, p. 524 - 541.
- Lombardo, Gregory T. „An Inquiry Into The Sources Of Poetic Vision: Part I - The Path to Inspiration”, în *The Journal of the American Academy of Psychoanalysis and Dynamic Psychiatry*, vol. 35, septembrie 2007, p. 351-357.
- Macedonski, Alexandru. „Despre logica poeziei”, în *Literatorul*, anul 1, nr. 24, august 1880.
- McShane, Paddy Jane. „Hume on prophecy”, în *Religious Studies*, Martie 2015, p. 1 - 9.
- Mocanu, Mihaela. „Publicistica eminesciană. Un model de analiză situațională”, în *Philologica Jassyensia*, An IX, Nr. 1 (17), 2013, p. 79–88 .
- Murray, Penelope. „Poetic Inspiration in Early Greece”, în *The Journal of Hellenic Studies*, vol. 101, 1981, p. 87-100.
- Neumann, Victor. „Exegeza trecutului ca militantism politic. Cazul gândirii lui Ioan Budai Deleanu”, în *Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu» din Cluj-Napoca*, tom. XLVII, 2008, p. 345–361.
- Prelipceanu, Nicolae. „Autori și cititori, în același țarc”, în *România literară*. An. 43, Nr. 40 (22 oct. 2010). p. 4-11.
- Ricoeur, Paul. „Toward a Hermeneutic of the Idea of Revelation”, în *The Harvard Theological Review*, Vol. 70, No. 1/2 (Jan. - Apr., 1977), p. 1-37.
- Schleifer, Ronald R. „Simile, Metaphor, and Vision: Blake's Narration of Prophecy in America”, în *Studies in English Literature*, vol. 19, nr. 4, 1979, p. 569-588.
- Sherwood, Yvonne M. „Prophetic scatology: Prophecy and the art of sensation”, în *Semeia*, (82), 1998, p. 183-224.
- Stulman, Louis. „Reading the Prophets as Meaning-making Literature for Communities under Siege”, în *Horizons in Biblical Theology*, 29, 2007, p. 153-175.
- Terian, Andrei. „Fiziologia adversarului sau un autoportret în negativ”, în *Caietele Octavian Goga*, vol. 7. Sibiu: Casa de Presă și Editură Tribuna, 2005.

- Terian, Andrei. „(Re)Politicizing the “National Poet”. Methodology and ideology in Eminescu’s readings after 1990”, în *Transilvania*, 10/ 2000, p. 10-13.
- Tiemeyer, Lena-Sofia. „Recent Currents in Research on the Prophetic Literature”, în *The Expository Times*, Volume 119 Number 4, 2007, p. 161–169.
- Wolf, Philipp. „The Ontotheology of the Literary Aesthetic: Historical and Systematic aspects”, în *Literature & Theology*, Vol 12 No 3, September 1998, p. 294-304.

7. Referințe electronice

- Copilaș, Emanuel. *Restul mesianic. Elemente pentru o ontologie politică paulină*, în <http://revistatimpul.ro/emanuel.copilas/restul-mesianic-elemente-pentru-o-ontologie-politica-paulina/>, consultat: 19:03.2017, ora 18:09.
- Manolescu, Anca. *Funcția critică a credinței în modernitatea târzie*, în: „Dilema veche”, nr. 352/11-17 noiembrie 2010, în <http://dilemaveche.ro/sectiune/polul-plus/articol/func-tia-critica-credin-ei-modernitatea-tirzie>, consultat: 24.09. 2013, ora 17:53.
- Manolescu, Nicolae. *Octavian Goga (1 aprilie 1881-7 mai 1938)*, în http://www.romlit.ro/octavian_goga_1_aprilie_1881-7_mai_1938?, consultat: 19:03.2017, ora 10:28.
- Orr , J., M.A., D.D., „The International standard Bible Encyclopedia”, Ages Software, 1999, în ediția electronică a *Libronix Digital Library System 3.0c*, Logos Bible Software, consultat: 10.06.2012, ora 16:35.
- Lagass P. & Columbia University. „The Columbia encyclopedia” (6th ed.). Columbia University Press, New York-Detroit;; Sold and distributed by Gale Group, 2000, în ediția electronică a *Libronix Digital Library System 3.0c*, Logos Bible Software, consultat: 10.06.2012, ora 16:30.
- Pîrvan-Jenaru, Dana. *Elitism și individualism excepționalist în cultura română*, în: http://www.observatorcultural.ro/Elitism-si-individualism-exceptionalist-in-cultura-romana*articleID_19168-articles_details.html, consultat: 24. 09. 2013, ora 13:45.
- „Prophecy”, în <http://plato.stanford.edu/entries/prophecy/>, consultat: 5.11.2016, ora 14:16.
- „Prophecy”, în <http://www.britannica.com/topic/prophecy/Prophecy-in-Christianity>, consultat: 11.05.2016, ora 14:22.
- Simuț, Ion. *Octavian Goga – 125 – Mesianism național*, în http://www.romlit.ro/octavian_goga_-_125_-_mesianism_naional?, consultat: 18:03, 2017, ora 17:34.
- Whitman, Walt. *Leaves of Grass*. Brooklyn, New York, 1855, p. V, în <http://whitmanarchive.org/published/LG/1855/whole.html>, consultat: 29.08.2016, ora 11:45.
- Zamfir, Mihai. *Poetul și Ardealul*, în http://www.romlit.ro/poetul_i_ardealul?, consultat: 19:03.2017, ora 10:08.

